sua correya vna hau ha terra molt gran e sobergua sens tota difficultat. E altre en semblant cars pres aygua enlo guarbell e la apporta axi per alguna distancia per que diu sanct hieronym q̄ virginitat Jermana es especial amiga dels sancts Angels e deu la honra fort en lo cel. E proueu per tant. Car diu que les vergens son aqui appellades espolas del anyel e munten pus alt en los secrets diuinals. E son per los sancts Angels loades sobre les altres e porten senyal especial quis appella Aureola. Els angells los criden grans lahors deuant tot hom. E fan vn ball deuāt Jesu christ e diuen li vn cant axi alt e precios que negun altre noy es appellat nel sap sino ells ab lanyel. E en aquest cant e ball e goig estan per tostemps ab Jesu christ. Ho res meyns diu ell guarde enla terra e veuras en lo martiris deles vergēs quins miracles hi ensenyaue deus car les vnes noles podia foch cremar altres nengunes besties tochar. Altres quels cabells los creyen per llurs cors acobrir e ornar. Altres en loch de sanch eria let per llur puritat ensenyar. E axi de moltes gracies altres e senyals que deu los ensenyaue per dar entendre quāt amaue e acceptaue llur puritat virgunal que li hauien seruade.

Si donchs la donzella pensaue en esta tanta dignitat e excellencia dela sua virginitat non faria ten gran mercat. E si pensaue com se val poch ella pus le haia follamēt perduda e conrsi puda nola prearia ten poch cō sa per que diu lo glorios sanct hieronym bona donzella estudiu per son prou e pens en aquestes coses per conseruacio de sa persona e de sa fama e per gloria de deu. ¶ E deu preseruarla per sa merce. E assi es acabat lo segon tractat principal de aqst libre qui es deles dones donzelles.

¶ Capitol. xxxi. Assi comença lo terç tractat desta Seguona part principal de aquest Libre qui es deles dones maridades e al primer capitol posa les rahons de aquells qui desconsellen lo matrimoni.

Seguexse lo terç tractat de aquest Libre principal deles dones maridades e deus assi primerament notar que seguons posa lo glorios sanct hieronym escriuint contra Jouimanum alguns heretges foren qui desconsellauē atot hom matrimoni. E proua auen se error per algunes auctoritats dela sancta scriptura mal

di

Biblioteca Nacional de España

entesas e apres aiustauen hi les seguents rahons. ¶La prime ra si era car hauer muller em patra molt al hom si vol enten dre en negun bō saber e en qual que gracias e grans e virtuoses actes ne en negunes nobleſas desperit. Car deyen q̄ la muller tira lhō de tots punts. E p tal negun hō mullerat iames nos fa grā clergua ne enten en grās nobleſas. ¶La segona rahō era car la muller porta ab si grans carrechs als quals hom es ob liguat entant que a veguades na! massa. E la ançia li tol molt de son exercici en coses altes e de nobleſa diuina e virtut.

¶La terça car com tot hom se guart de comprar. Bat en sach ne de comprar so que no sap. Empero la muller pēdras que not saps sies en seny o orada. Car per folla quet sia sit sera lo ada fins al cel. Not saps sit sera leyal o falsaria si amoroſa o mal gracioſa si era goloſa o no. Si nodrida o leminera si ben ragent o ladria si atu amant o airant. Si be acullent los teus ho no si sera triſta o alegra si simpla o repugnāt si sana o ma lalta si vicioſa o virtuoſa e mes sen troben de miserables que ō bones e de acabades per ques carrega lhō de carrech de mort qui per toſtemps haia adurar. Car com diu la sancta escriptu ra mes valria toſtemps soſtenir malaltia que no perseuerar ab fembra en diablada e deſordenada o que sia sutza o reguanyada empero moltes na son aytals. ¶La quarta rahō es a queſta que deu hauer pahor de acoſtarse a fembra si tots quāts mals fa al hom venen per fembres guarda la deſtructio del mon e puys lo diluui. Apres la deſtructio de troia e del Empe ri de Ninive la cōfusio de diuer sos regnes. E deiecció de grās homens tot ha hagut fonamēt de fembres. Bonchs tot hō los deu fugir ne les deu voler ne gun absi. ¶La quinta car per grans homēs ne per sauis que sien si ab fembres se acoſten tan toſt perden lo seny e fan aytan tes oradures com ells se volen els giten fora tota rahō segons que appar de Adā Samſo Sa lamo Virgili e Bauid e daltres infinits. ¶La sizena car si es bel la tot hom la volra e ferta mo rir ō geloſia sies letga ſofferras ne carrech de mort que tots dí es haies aguardar maior dol q̄ si vayes vn ase pudēt. ¶La sete na car si la amas e honras ero rara net amara net honrara si no le ames nela honras per tot lo mon te diffamara que est ay tal e aytal net dara repos nit ni dic ne haura pahor de colps ne de menasses. Mas ari com vn dimoni te saltara enla cara sens tota verguonya.

¶Capitol. xxxij. Qui aporta

Biblioteca Nacional de España

altres rahons adesconsellar matrimoni.

Mas p ventura diras tu deyen aquests q̄ tu has mester muller per guouernar ta casa. Cert sies q̄ qui axiu diu te ha enguanat. Car molt mils let gouernera vn sa-ui dispenser e hom de be qui ha ura goig que sia en ta gracia e si mal fa pots lo gitar ō casa tots temps que vulles. Si vols dir deyen aquests que per hauer fills les deu hom hauer. Aq̄sts deyan que es la maior oradura del mon que per hauer fills te vulles fer sclau del diable et vul les procurar captiuitat mor-tal e carrech terrible per tota ta vida. ¶ Item deyen aquests quet fa atu pusque mort sies si altri te ton nom o no. ¶ Item per quet vols procurar ta do-lor e ta mort no saps quin car-rech es nodrir fills car sin cuy-des hauer non hauras viuras tostemps en esperança dolo-sa en la qual moras. Sin has guarde quin carrech es uodrir los car costen sens fy. A vn pla-er quen haies ne hauras cent desplers quant los hauras no-drits morransa vet aqui coltell ala tua anima ten fort q̄ iames no viuras alegra. Sit viuen se rante desobedients tots desira ran ta mort. Apres ells posa-ras tot quant has neto prearan res ells serā richs desso del teu e tu viuras en pobresa e en vel-lesa e en miseria e no hauran pi etat de tu ne veu dia que muy res e sin has vn bo hauras.x. mals qui ans de temps te faran morir per lurs grans auleses. ¶ Itē fils leras del teu fer ten han mala part apres ta mort e aquella ab gran despler la tua memoria los sera tostemps do lorosa no per amor ne per pla-yença de tu mas per tal com nols has mes lerat. E si no era per verguonya quet blastoma-rien cent veguades lo iorn. Si nols leras lauors te malayrā et diffamaran publicamēt e sen verguonya. ¶ Item pensa que infants not son necessaris en vert deu. ¶ Car deu not mana quen haguesses ne quant aton cors car inumerables desplers ne hauras ne quant ala anima. car hauer infants es gran occa sio de perdre sa anima. E mol-ts sens fy ne son dampnats per amor de infants. Bonchs quet cal dessyar ne hauer muller per amor dells. ¶ Item dien aq̄sts fils vols p er hauer hereu. E tu com no pensas que per hauer muller no est cert de hauer he-reu fill teu. ¶ E si nols has vet tostemps ranyina ab ta mul-ler. Sil has not saps sit valgue ra mes altre que ton fill si sabi es ell quen fara ne aquina fi o portara. ¶ Item si hereu dessy-es not val mes que tu mater si es hereu desso del teu que altre

Biblioteca Nacional de España

cert hoc donchs fes en ta vida q̄ tot quant has sia ꝑpetual luēt teu o en vida o en mort. E los altres qui aprés tu vēdran que sen ꝑauren Axi com tuo has ab treball procurat sino vēgua lur fer aque pura. ¶ Item si bō hereu desijes fer atu matex ꝑ que no elegeys per hereu vn ꝑuat amich que ia sapies qui es que no vn ioue ofedri que no saps aque vindra. ¶ Axi matex quel amich sera hereu teu per forsa. Car natura e costuma e amor te forsen de fer hereu ton fill sil has. Axi matex ō bon amich est cert que vsara be dela heretat. E sen tendra perpaguat atu elo fill fara ques volra ne dela heretat te haura grat ne gracias car dira que aell pertanyia e ia era seu ꝑ aquestes rahōs e moltes daltres diu aqui sanct hieronym que molts. grans philozofs no volgueren pēdra mullers. E per aquests motius los dits eretges cōsellaren q̄ negun no prēgues muller. E diu aqui sanct hieronym q̄ diuen que si algun diu. Bonchs que fara lo mon sino prenen mullers ne cō se ꝑseruara Respon aqlls axi quit ha fet a tu gouernador del mō haies cura ō tu matex quet salues e laltre lexau adeu. Car si ta raho valia iames negū no seria religios ne verge ne solitari ni preuera ni bisbe ne en esta mēt de viduitat. Car pozien dir cascuns de aqsts semblants paraules que tu dius so es q̄ tots som ermitās o religiosos. E axi dels altres qui poblara lo mon Dicte deyen aquests q̄ asso es art del diable asostraure los homens de fer obres altes ꝑ amor de deu. Car lo mō aregir no coue atu neta deu comenat ne ten demenera iames. Mas demenara del regimēt deta ꝑsona al qual fa molt hauer o no hauer muller. ¶ Item deyan aquests souint legūn q̄ infinits homēs e dones y ha dāpnats e ꝑduts per lo mal nodriment dels infants e ꝑ la amor quels han hagude massa carnal ꝑ la qual oblidauen deu e fahien moltes cosses contra deu ꝑ amor dels infants. Bonchs pus vahem que los infants son ten gran occasio de perdre la anima als homens per quels consellarem de pendre mullers e de hauer infants.

¶ Capitol. xxxiij. qui mostra cō deyen los eretges que no calia pendre muller per esquiuar fornicacio.

Acara diras deyen a quests eretges q̄ no hauent muller no poden esquiuar fornicacio car diu sanct Pau e consella que cascun haia muller per esquiuar fornicacio. Responen aquests axi pusque mes mals se segueren ꝑ hauer muller que ꝑ no hauer. Abās se deu posar sots la part pus segura e ō qual

Biblioteca Nacional de España

se seguexen meyns mals axi cō es no hauer ne. Ne sanct Pau no mana q̄ haiam mullers mas diu queu cōsella. E Jesu christ qui valia mes que sanct pau cō sella no hauer ne quant cōsella virginitat en diuerses lochs ela tenc en sa persona. E la sua sancta mare quin fon la primera fundadora ela ensenya de tenir al seu car nabot sanct Johan euangelista. E sanct Pau mateix la cōsella segons q̄ appar quāt dix q̄ virginitat no hauia manament mas que daue consell. Bonchs axi es cōsell seu de hauer muller com de tenir virginitat e per ysseguent per ses paraules negun no es forsat duna cosa de aqstes ne daltres. Axi mateix diuen aquests q̄ quis vol abeffor̄ab fort pocha difficultat se pot cascun guardar de fornicacio solament q̄ tinga los consells q̄ los pares han posats a contrastar ales tēptacions carnals. No res meyns que lonchs e costuma de abstenirse de fornicar se conuertex en natura Etant q̄ al hom que ha en costuma de abstenirse de aqst peccat seria gran pena de entendre en aytals dolentias. Segons que de asso han grans esperiments los virtuosos homens e sancts e qui viuē en religio e en altres estamēts de honestat hoc encara vahem souint q̄ cauallers p̄ no perdra la forssa se abstenen de fembres. E homens qui entenen en fama e en honestat e tots aqsts si troben fort be e diuen que pusque lhō hi sia vsat no es de negun carrech tenir castedat epsita en anima e en cors tenirla.

¶ Capitol. xxxiiij. Qui mostra com deyen encara q̄ no cal pendre muller per hauer cōsolacio e plaer.

Letra asso que dit es deyē encara aquests eretges p̄ ventura diras q̄ muller es fort bona per solas es al hom ysolacio hauer muller e p̄ aquest solas entra les altres coses feu nostre senyor la dona ela companyia al hom axi com appar en lo primer libre dela ley. On diu que dix nr̄e senyor quant hach fet Adam no es bo quel hō sia sol. Bonchs fassam li cōpanyia semblant aell mateix e lauors crea la dona per cōpanyia els mana que en gendrassen fills e multiplicassen sobre la terra. Assi responen aqsts que en aqll tēps que no hauia en lo mon sī no vn hō tot sol lauors era cosa couinēt e necessaria quel hō hagues companyia. E que ab aquella fahes infants e multiplicas lo mon mas ara no es axi. Car lhom pot hauer millor cōpanyia sila vol que no de dona la qual cōpanyia li sera a plaer sens tot carrech so es dū bō hō q̄ haie puat p̄ bo. E si nol troba bo pot lo lexar e pēdra altre sis

Biblioteca Nacional de España

vol. E dela dona nos axi car per bona que sia sies ab si gran carrech segons q̃ demunt es to chat e vltra axo que no sen pot lunyar iames puique sa muller sia viua en los casos ia posats p la sãcta esglesia. E iatsia que la cõpanyia dela dona sia plasent atart e aueguades empo acon tinuar es mort e fort gran pena Me ha al mon cha q̃ al cap dun coltell o dũ basto prengues pa si lin donaues p la gran paor q̃ ha del basto o del coltell. Axi hom saui per vn poch de placr a hauer nos deu carreguar car rech de mort per atots temps. E si encara era cert que la dona fos bona o mig passadora enca ra faria aflixar mas atart se tro ben aytals per que gran follia fa qui si aiusta es posa en aytal perill. Per aqstes rahons e per moltes altres aqsts eretges pro uaren que negun no deuia pen dre muller ans sé deuia lunyar e sen deuia fogir de tot son po der.

¶ Capitol. xxxv. com no contre stant los dits dels eretges de munt dits lo matrimoni es se grament sanct e bo e primera mẽt per los infants qui de qui ixen.

NO cõtrestant so q̃ dit es proua monsenyer sant Hieronym aqui mater q̃ lo matrimo ni es sagrament sãct e iust e bo e profitos al mon e se gur als homens del mon p mol tes rahons e p nostre senyor in stituhit al comẽçament del mõ e aprouat p Jesu christ qui fon en les noçes conuidat e menia segons q̃ legim Johannis sect̃ do neles rahõs alleguades dels eretges valen. Car totes cõclo en q̃l hom qui prẽ muller se po sa arisch de hauer mala muller. Mas no diu axi mater q̃ la do na qui pren marit se posa apill de esser mal maridada e troben sen mes de mal maridades que no de mal mullerats. E si la do na se posa en aqll risch que es sots ma e poder del marit be si pot posar lhõ qui es senyor de la dona e ha la millor e maior part enlo matrimoni E qui vol guardar la fi del matrimoni ela rahó perq̃ es instituhit ne aque val ell veura quel matrimoni es sagramẽt fort sanct. E adeu plasent epfitos al mõ e en aqlls qui iustamẽt lo tenen On deus assi saber q̃ lo matrimoni es in stituhit p nostre senyor. ¶ Pri merament segons q̃ diuen los sãcts doctors p los bẽs seguẽts ¶ Lo primer si es p hauer e no drir infants al seruir de deu. E aqsta intencio dona gran hone stat al matrimoni e escusa fort lo aiustamẽt de marit e de mul ler. E aquesta intẽcio deu esser enla pensa de ab dos al comen çament del matrimoni. Hoc en cara entra aqlls qui no han in fants ó fet E aqst be de hauer in

Biblioteca Nacional de España

fants es lo principal be de ma-
trimoni qui es be entregua en a
qlls qui han los infants be no
drits e instruhits atẽbre e hon-
rar deu. ¶ Car aqlls qui han in
fants mal nodrits en si e mal in
struhits en vert deu no hã aqst
primer e principal be del matri
moni iatsia haien infants p que
deya assi sanct Agusti q gran pe
rill es al pare e ala mare no no-
drir sos ifants ne informar los
atembre deu e amar deu e guar
dar los manaments de deu e q
no iuren e de mentir e de tota
offensa llur ppria e daltre part
demane deu les aias dels mals
ifants dema del pare e dela ma
re enlo estrem iuhyi. No res me
yns q en esta vida los dona dls
mals infants molta tristor e
molta dolor e en moltes mane
ras e mereyen ho be. E donẽ ex
impli ð Bauid qui leya mal no
drir son fill absalon. E lo gran
preuera. Eli los seus e daltres
molts e tots los veren en lurs
dies morts amala mort Biu sãt
Ambros q pare e mare qui per
carnal amor flura la vergua el
batiment a fill q deu lon puni-
ra copiosamẽt en esta vida e en
laltre. Beya la Regina de frãça
mare de sanct luys al fill axi e
non hauia sino aqll mon fill yo
amaria mes veura atu mort de
uant mos vlls q si yo sabia q tu
haguesses offes estretamẽt a no
stre senyor deu p peccat mortal
vet cõ les pfones asenyalades
etaments a deu hauien esguart
allurs infants que fossen bons
Biu sanct Bassili enlo seu corre
ctori q qui vol actendre a corre
ctio e informacio de fills guart
Job e Tobies cõ los informa-
uen ne quels deyan E aqui apẽ
dran cõse deuen fills informar
Seguexse yo diu ell nom se los
homens cõ poden per amor de
fills offendre deu quãt veig los
graus mals q iusts e peccadors
ne passen. Acten diu ell Adam
e quante dolor se vahe p Abel
mort perlo mal fill Caym. E ve
ges Nohe escarnit per son fill.
Cam pensa encara en Abraam
cõ hach mal fill ismael. E veies
ysach cõ hac mal fill esau. E ve
ies Jacob quants ne hac de do
lents. E acten a Bauid quãtes
pestilencias nach e Eli sobiran
bisba hoc encara Samuel en
semblant grau posat cõ los ha-
gueren dolẽts. E Salamo son
hereter foll Ezechias Rey de
israel e altres Reys quãts mals
fills e inichs e plens de tants
mals hagueran e los pares erã
homẽs de deu. Bonchs diu ell
qui pot axi oradament posar sa
amor en fills q nols nodresca
al mils que pusque ne quels p-
do ala vergua cõ tãt mal sen pu
ra segur quãt hom los leya cor
rer allur voluntat els leya fer
asa guisa. E creume diu Bassili
que null temps infant sens ba-
timents o sens gran pahor po
ra esser bo. Bochs pus lo matri

Biblioteca Nacional de España

moni es ordonat afills dipputats e nodrits al serney de deu fes ton poder q̃ aquest be no ꝑdes. E pensa deu quant presa aquest be. Car ꝑ aq̃st principalmẽt ordona lo matrimoni. E ꝑ aquest ha excusat entra los altres lo aiustamẽt matrimonial.

¶ Capitol. xxxvi. qui mostra cõ los posats en matrimoni son en iiij. maneras e aque deuen actẽdre aquells qui han infants ligitims els viuen.

Vercellensis en lo tractat que feu appellat de incomodis nuptiarum si posa aytal distinctio al present ꝑposit e diu q̃ los posats en estament de matrimoni son en quatre differẽcias quãt en aq̃sta part ¶ Los primers diu q̃ son aq̃lls qui han infants legitimament els viuen. ¶ Los segons aq̃lls quils han degudament mas nols viuen. Los terçers son aq̃lls q̃ iames nõ hã los quarts sõ aq̃lls quin han mas no degudament ans fora matrimoni. E segõs aquestes. iiij. differencias ell posa alguns punts asenyalats e notables. Car los primers so diu a cõseguexẽ la principal fi del matrimoni per la qual en tẽps de innocencia ia deu hauia lo matrimoni ordonat ꝑ que diu ell pus la fi aquesta principal es hauer fills al seruir de deu. Deuen fer dellur poder q̃ los fills sien bons e ben instruhits e nodrits a tembre adeu e honrar e no fer res contra la sua volnntat. E deuen so diu lo pare e la mare ensenyar los manaments de deu e q̃ no iuren e sien reuerents apare e amare e si nou son q̃ nols ensenyan neguna amor ne neguna beneuolẽça nols hereten per res. Car mes val alhom heretar se bona e aprouada muller si la ha que no fa son mal infant. Car diu aq̃st que cascun qui ha mal infant pot pensar q̃ sil fa hereter q̃ el dara mal recapte a la heretat ẽcara poch be ꝑ lanima daquell qui loy lexara per que val mes lexar ho a bona muller si le ha q̃ si veu son infant millorar no loy tolra ni encara ꝑ dolẽt que sia. E si seny ha linfant millorar sa quant se veura axi enuerguonyit quel pare nol ha volgut heretar per tal quant nol ne tenia ꝑ digna. E si lhom no ha muller en q̃ puxa fiar e ell haura qualque bon amich de qui pora confiar. O si no mes li val ferne hereter nostre senyor q̃ mal fill. Car lauores sis dara per deu no sera perdut al deffunt. Axi cõ seria si en mans de mal fill venia. Aq̃sta virtut hagueren los romãs per excellencia de auorir mals fills E de caramẽt amar ꝑsona aprouade en bondat. E de fiar mes de aquella que de fill ne d̃ res de sots deu.

¶ Capitol. xxxvij. qui mostra q̃ deuẽ fer aq̃lls qui han infants

Biblioteca Nacional de España

mas nols viuen.

Ads diu encara aqst que los segons son a quells quin hã mas nols viuen. E diu q aquests deuen hauer gran paciẽcia e fort leugeramẽt passar la dita perdua pẽsant q deu los los tol ꝑtal que los infants se saluen q ꝑ vẽtura se dã pnarien. E q no vinguẽ amala sy a gran dolor del pare e dela mare. Axi matex q no vol nre senyor q en esta vida posen pare ne mare llur amor en cosa del mon sino en ell poden encara actendre aqlls quin han dels quals hauem dit molt demunt Car rascitauem la error de ionia. Axi matex q los ifants del la preguen nostre senyor ꝑ ells ab gran efficacia maiormẽt sils nodrexen be. E scriu labat pacifich q lo tari gouernador de alexãdria mort ell. xij. fills q hauia hauts e li eran morts ensa vida lo venguerã tantost a visitar en purguatori donãt li gran ꝓfort E dient li axi ꝑ tal com nos nodrist axi cõ abon pare atembre deu e amar. Ens castiguist benes dissolucions e haguist grã paciencia enla nostra mort per tal mitgensant la gracia ela mi. sericordia de deu e tos merits som tots saluats. E sapies q est iutgat ꝑlo fill de deu q estigues en est purgatori. cc. anys. Car has tẽgut offici de gouernacio de alexandria ꝑlo qual offici te couenia affer coses no degudes e nos tots. xij. hauem supplicat al senyor per tu q hauem ab ell impetrat que dels. cc. anys de munt dits ten sien leuats. c. E apres nos ha atorguat q apparreguam enlo mon atos parẽts e amichs e nostres e fassan dir misses e oracions tãtes fins q los altres. c. anys te sien ramesos e axiu faheran de fet E faheran q per lo pare fon fet tãt debe dins. v. iorns seguẽts q lo pare fon desliurat delas dites penes e puia ab sos fills dret emparadis per les quals coses appar quant plau adeu be nodrir sos infants e hauer bona paciẽcia quant deu los se pren. Car ꝑ aytal paciẽcia es prouocat nostre senyor deu souin arrapar alhom so q ha dout e fort altament axi cõ appar enlo sãct hõ Job e Tobies e molts daltres. E ꝑ contrari quant lo pare e la mare dels infants deffunts son inpacients quant deu se pren llurs infants lauors nre senyor los tol vltra axo altres coses corals e souit los tramet la mort en propias ꝑsones o perdua debens e daltres mals prou de ça e della.

¶ Capitol. xxxviij. qui mostra q deuen fer aquells qui iames no han infants.

Os terços san aqlls qui iames no han infants e a aqsts fa deu gran gracia car mes

Biblioteca Nacional de España

val no hauer ne negun q̃ hauer na que sien dolcts o que hauer los bons e puys q̃ muyrẽ. Axi cõ es de aquells q̃ dits hauem tantost. Aquest fa deu franchs dels affanys e treballs e despeses q̃ sofferen aqlls quils han. Dix Jesu christ que tẽps vẽdria que hom dira beneuyrats son los ventres qui iames no cõçaberen els pits qui nõ alletaren A aqsts fa deu especial gracia car per asso los dona aumente sa de viura en grã repos de fer almoynes mes q̃ no farian si hauien infants e de fer grãs bens p si mateix en lur vida maiors q̃ no farien si hauiẽ infants. Empero asso no conatem algnus homens qui quant veuen que lurs mullers no han infants de continent prenen amigues de quin haien no res meyns darã tãta d̃ Ranyina allurs mullers q̃ les porten adespacio e lauores les mesquines fanse tantes de medeçinas q̃ finalmẽt venã ala mort on son p tots tẽps perdudes o affollades. E aqueites qui asso fan cometen gran peccat deuant deu deles quals fa deu gran veniança en aqsta vida e en laltre segons q̃ appar p asso quis conte enla istoria affricana defforoneu gran princep a qui mateix q̃ com diu q̃ hagues muller dona beneyta e tement deu efos exorcha elo marit pres amigua e no res meyns la amiga tracta mal ala dita dona. E cõ la dita dona recorragues al sant abat Pambo q̃ pregas deu us per ella ell li dix q̃ lo diluns seguent tornaria aella. E parlaria ab son marit e ab ella sobra aquesta materia larguamẽt. E cõ sobre asso supplicas a nostre senyor deu estech li axi respost iras ten affforoneu alqual yo he naguat infants dessa muller e dirli has axi. Mon senyor iesu christ me tramet assi atu quet diga aquestes paraules. Pertal quant cõtra mon manament te has pcurats infants de tes amigas ton fill bort te pseguira et tolra tota ta senyoria e afogara tota ta terra entãt q̃ morras apolls e almoynes etauciras ãs d̃ ta mort q̃ totes tes fillas serã putanes publiquas els altres fills tots axallats p lo maior en tant q̃ acaptarã almoynes. axi com tu el dit maior tot asso fet morra ab coltell p hom cãbrer seu en qui ell sa fia e senyoreiara ta casa altre estrany p lonch tẽps tu vahẽt. Mareys per tes grans viltats e mal iolas dcta sancta muller q̃ fosses dãpnat mas pdonet deu per merits de ta dita muller qui tots tẽps pregua per tu. En la batalla q̃ ara faras seras vençut e ton fill pendra assi fonament de leuarse cõtra tu. Mo vol deu q̃ ta muller haia iames infants de son cors cor agran estament de son cors le ha cõsuetudc e sera apres te mort dona contẽplativa e qui

Biblioteca Nacional de España

fara grans miracles per la sua sanctedat e per la gran paciẽcia queta hagude e puys sera salua da emparadis. E aquestes coses de part de deu dites plo dit abat al dit forroneu axis seguirẽ com ell dit prestament. E diu a qui la istoria axi assi aprenen a quells qui no poden hauer infants dellurs mullers recorren a amigues molestia ales mesquines de fembres per so en q̃ mal no miren ans los desplau cõ non han. ¶ Ep raho de asso nostre senyor deu qui en especial punex greumẽt peccat de malicia fa deasso gran veniãça tramatent especial plagua e persecucio ẋtra aq̃lls qui esta malue stat fan les dones aximatex diu aq̃st aq̃ quis fan medeçinas terribles p hauer infants deuẽ esser fort punides car ala fi son homayeras dessi matexes e fã grã peccat e sin morren merexen ho be. Perque diu assi aq̃st doctor dona quãt veu q̃ no pot hauer infants e no es culpa sua ne de son marit deu axi dir en son cor O deu me dara infants ono si no vol quẽ haia debades mi treballaria. Empo pertal quãt no se la sua voluntat preguarle denotament q̃ ell men do. Si deu vol quẽ haia donchs si bels me leguia no men deig torbar car ell sab per queu fa. E comunament los infants molt desijats e molt esparats son millors q̃ altres axi cõ dien las sanctas escripturas. Eni ha eximpli de molts donchs de neguna part no deig treballar ne darme despler de asso mas queu coman tot adeu. E quẽ sia feta la sua sancta voluntat. E estas parau les dites de cor diu aquest doctor prouocarien nostre senyor deu acõsolar molt la dona qui les digues adeu e lauors no li calria recorrer aplors ni adolors ne amadeçines mortals.

¶ Capitol. xxxix. Qui mostra quant de mal fa quis empara ỏ amigua e ha fills bons.

Los quarts diu aq̃st qui son aquells qui no han fills dellurs mullers mas recorrẽ a amigues e fan q̃ haien bons Ara contra aquest diu aquest doctor hauiam ia parlat en lo capitol pus prop p̃cedent queu com be q̃ no sia copiosamẽt dit Quãt mal fa lhom posat en matrimoni q̃ xcep fer tante letgesa q̃ lexa sa muller e vaia a altre fẽbra e maiormẽt per aytal intencio cõ es hauer bons. E asso declara aq̃st doctor p estas rahõs ¶ La primera car aq̃st es traydor trencant la fe matrimonial asa muller. E segons la ley de deu es digna de mort e que sia allapidat e fa gran iniuria asa muller donant son cors a altre fembra. E la iniuria es tal q̃ si la muller se volia ques pogia separar del marit e star per si ma-

Biblioteca Nacional de España

texa e asso per sentencia de iesu christ Mathei.v. ¶ La segona raho sies car aq̃ll qui asso fa dona grã infamia assi matex e als seus. Ensenyant q̃ hom incontinent e adulter es de mala vida e que no deuria esser pres en testimoni pus publicamẽt viu en peccat mortal e notori. ¶ La terça es q̃ ell dona gran dãpnage als infants borts qui son de natura corrũputs. E ꝑla esglesia e ꝑ les leys priuats de honor hereditaria e de tota honorable promisio e offici els p̃somex hõ q̃ son viciosos en llurs costum̃s e plens de mals vicis rebellans al pare e ala mare. E asso posa la sancta escriptura Sapiẽs iiij on parlant dels borts diu axi. Ex iniquis oẽs enim fillij qui nascuntur testes sunt nequiscie aduersus parẽtes interrogacione sua. E vol dir axi so es q̃ los fills borts qui nexen de mal pare e de mala mare fan testimoni per llurs males obres que de aquells qui son nats e exits son maluats e asso conexeras sils vols en res prouar. Per q̃ diu aqui matex aquest axi matex que multitut de fills borts no es ꝑ res profitos al mon ne aprofitẽ ala fi car llur fonament es vil. E iatsia que aueguades haian vna pocha de aperensa. Empo ala fi tot sen ho porta vent Car diu que naturalmẽt fills borts son ventosos e põposos per tal dix vn saui aytal vessos Pero digna natura dedit espurijs ⁊ tria iura vt sint põposi mẽdaces et luxuriosi. E vol dir q̃ cõposicio de natura dona aquests priuilegis als borts so es q̃ sien põposos grans mẽtiders e luxuriosos. ¶ Un alrre doctor espon lo dit test matex qui diu iterrogatione sua. O lo bort es interroguat don ve per paraules o per obres. Si ꝑ paraules e respon veritat lauores fa gran desonor al pare e ala mare de qui es exit Com ha manifestar llur peccat si diu falcia pecca contra deu e mẽt axi cõ ha acostumat. E diu li hom be par q̃ bort est q̃ moltes falcies dius. Si es interrogat per obres tãtost bordoneia e quaix ꝑ be q̃ sen guart siy cau. Car diu se comunamẽt q̃ bort e mula tantost ne fa vna e cascnu quiu veu diu be par don vens. e veus aqui tots temps vituꝑat pare e mare atota part. Posa aquell gran doctor Alchimus super de calogim escriuint contra fornicacio e adulteri q̃ aytant cõ lo bort es d̃ pus vil e orrible rail aytant porta ab si maiors maledictiõs e pijors costumes e posen. iij. differencias. ¶ La primera diu q̃ es entra solts q̃ son fora matrimoni e aq̃sts son dolẽts enlo primer grau. ¶ Los segons son de aq̃lls qui son en matrimoni e aquests son pijors sis vol la vn delles hi sia sis vol ab dos ¶ Los terços sõ d̃ aq̃lls qui son de ecclesiastichs o de re

Biblioteca Nacional de España

ligiosos e aq̃sts son los pĵors. E de aq̃sta differencia dien alguns q̃ sera antichrist. Car diu que sera fill de dona mõge. Be qualseuol differẽcia empo q̃ sic tots tẽps son vicioſos segons q̃ el mater ensenya. En aquell mater libre e posa q̃ aqueites son les llurs males condicions entra les altres deles quals hauẽ dit demunt.

¶ Capitol. xl. qui posa les males condicions dels borts.

La primera q̃ son desuergonyats e asso apparper tant car tots tẽps seguaben es iacten delinage cõ los sia cosa verguonyosa alleguar linatge se pẽsien com ne son exits e sil ne reptats dira e quey puig yo fer si yo son bort guardas sien ma mare. Axi cõ sino era cosa confusible esser fill d̃ traydor ne de iudeu ne de hõ lebros. Car dira aquell quiu es semblant soes e quey puix yo fer si aytal era mon pare. Cert pots li dir q̃ iat sia ell no marescha mal en lo peccat de son pare Empo ell ne roman sollat per atots tẽps encara tots aquells qui dell exirã e aytant mes cõ ell raten los defalliments e mals de son pare e los vicis acostumats en aqlls qui son borts e mal nats axi cõ ell. E posau lo ecclesiastich. xli. cap. on diu axi. Erubescite a patre et a matre infornicacione. E vol dir axi q̃ tot hom deu hauer vergonya q̃ haie haguts pare e mare fornicadors raho es car los infants tiren caucom al pare e ala mare p̃sumir pot hõ comunament quels infants tiren caucom almeyns aqlla mala rail la qual es fort verguõyosa en persona de bene qui ente na en virtut ne en neguna honor. ¶ La segona q̃ son psonas rausseces qui nos regerẽ per ley ne p raho si no axi cõ los mouiments e les inclinacions los venen al cor les quals iclinaciõs cõ sien pus corrompudes q̃ altres pla rail dellur natimẽt qui es sens benedicions la qual sol pendre la corrupcio de natura. Pertal llur natura es pĵor e ab pĵor mouimẽts q̃ en aqlls qui son de matrimoni beneyt p deu e per la sancta esglesia. Per raho de asso feuli Gregus ley entra los grechs q̃ iames bort no fos Rey ni princep ne regent neguna comunitat car cõ llur passions sien fort terribles e cõtra raho e aquell qui te regimẽt ha ia mester raho mes q̃ tot altre. Seguexse q̃ bort no pot esser posat en regimẽt. ¶ La terça raho si es car comunamẽt borts son fort mal nodrits. Raho es car estan ab la mare o ab quis vol on negun nos cura dells. E tot hom los menypresara e axi no aprenen de negun res debe e cõ haguessen mester mes mestres

Biblioteca Nacional de España

que no altres qui fossen sia legi
tims. Seguexse que ꝑ sorssa hã
esser mal nodrits e diu q̃ aque
sta es la raho que iames borts
no seruen leys ne furs mas vi-
uen allur guisa. ¶ La qnarta q̃
no son ferms ne forts de cors e
per conseguent son mutables e
variables axi cõ afembres e no
pot hom dells molt confiar. E
asso posa Bonifaci papa martir
e es enlo decret. Distinctione.
lvi. en aquell capitol qui comẽ-
ça Sigens an gloria. O diu axi
lo dit papa. De tali nubciõe me
retricem existimandũ est esse de
generes populos furentes libi
dinẽ. sequitur nec ĩ bello fortes.
nec in fide estabiles. nec homi-
nibus honorabiles. nech deo a
mabiles esse. E vol dir que los
fills nats de aytal mala rail de
vils e inmundes fembres esti-
mar deu hõ q̃ los pobles quin
ixen q̃ son fora linatge de bons
homens. E qui son furiosos e
molt emanents en luxuria no
son forts en batalla ne ferms
en fe nes mostrẽ homẽs hono-
rables ne amables adeu. Deya
lo grã Scipio affricha q̃ en tot
linatge deu hauer vn bort qui
fassa les veniançes auorides ꝑ
tal q̃ si be offa tot hõ sen riu e si
mal nes pert ne mor negun no
sen sent Philon axi mater sa-
piencie tercio que fills de adul
teri ala fi venẽ anores. net fius
en bella esperãça llur car ala fy
tot ne vaen vent. Axi com la
pols q̃s leua en alt e cau e puys
no appar.

¶ Capitol. xli. qui mostra q̃ tot
hom se guart de fer matrimoni
ab bort que sia fill de hom ec-
clesiastich.

Carnocensis en lo seu
tractat de nupcies si
posa en aquesta mate
ria algunts punts.

¶ Lo primer si es a-
quest so es q̃ tot hom se deu lu
nyar e guardar de acostarse a
bort qui sia fill de hom ecclesia
stich car diu q̃ silo heretament
ve dels bẽs dela esglesia es grã
dupte de son dechaiment e que
no sia tost. car diu q̃ nostre seny
or en aytals fa especial punicio
enlo peccat del pare qui so dels
pobres ha deputat a vanitat e
exaltacio de aq̃ll lo qual es nat
enp̃iudici dela esglesia. ¶ Lo se
gon punt sies q̃ diu que alguns
escusen aytal eretgia follament
dient q̃ llur pare podia dar so
quels dona. E ꝑ conseguent q̃
no es en periuhyi de negun sils
ho adat. Diu aq̃st doctor axi di
gues me so que lo pare dona a
aytal fill don ho ha hagut. Si
de son patrimoni atorguã que
lauors no ha donat res dela es-
glesia. mas fan iniuria a aq̃ll al
qual lo patrimoni seu deuia tor
nar apres sa mort si negũ ni ha
si dius q̃ dels bens dela esglesia
tots son dels pobres certamẽt
sino solament so q̃ los ecclesia-
stichs ne hã mester ꝑ lur vida a

Biblioteca Nacional de España

sostenir segons q̄ posa sant Ber nat ad eugenium. ¶Jté diu ell encara cosa es q̄ lo bisbe ne prelat ecclesiastich no ha res enlos bens ecclesiastichs sino administracio iusta. Bonchs cō per administracio ell nō sia senyor seguexse q̄ es tengut de administrar los lla hon sancta esglesia ha ordonatço es als pobres de deu e p̄ conseguent ell non pot heretar negun. ¶Jtez diu aq̄st abquina consciencia pot lo fill bort heretar ni tenir estament desso q̄ no es seu. Hi lo pare no li pot dar sino axi cō lo ecclesiastich dona a vn altre pobre vet donchs diu ell al pare ecclesiastich qui de molt hereta son fill mesqui hi ab quant carrech de psciencia lo lexa. ¶Lo terç pūt es q̄ ell psella atots aytals fills de consultar lo papa sobre llur heretament. E si lo papa p̄ especial gracia los vol lexar ço que llur pare los ha lexat que lauores o possaeschan ab lo carrech que lo dit sanct pare los volra imposar. E sens aytal licencia nou posaeschas per res. ¶Lo quart punt es q̄ ell psella atots aytals fills si son psones que tēguen estament de hauer ab sitos temps psones espirituals e de bona fama e ō bon seny e de bona cōsciencia lo qual cōsell dels quals tēguen en tots llurs fets raho es car aytals soste ensi comunament en si grās passions e inclinacios amal ptra bones costumes per q̄ han mester de fer llur poder e de pugnar mes q̄ altres q̄ les dites inclinacions e passions vençen per q̄ no sien en si mals e apres q̄ no sien difamats e menyspresats sobre tots los altres homens. Si son psones qui no tenguen estamēt cōsella los primeramēt q̄ fassen llur poder de esser bons mes q̄ tots los altres e ab arts e ab maneras especials. ¶Segonament los consella ques acosten a bones gents. Car aytal acostament los sostendra els cobrira llurs plagues e miseries que diu q̄ son moltes E especial que diu son mutables e argullosos e molt disposts adesonrar e auituperar los altres e ignorar llurs propis deffallimēts. E al proposit recompte aqui mater vna aytal istoria.

¶Capitol. xlij. qui proua p̄ isto ria so qui dit es enlo pus prop capitol precedent.

Diu que enlo ducat ō barbāt hauia vn grā caualler de perota. qui hach vn bort lo qual hereta altamēt per lo qual heretatge lo dit bort aconseguí muller de gran loch lo qual vniorn sens tota causa apres que hac vn poch mes ell le lexa e anassen en altre terra alleguant a alguns p̄ sa excusacio q̄ nola hauia trobada verge. ¶Bela qual cosa lo pare ela mare e parents forcn fort ofesos fins ala

Biblioteca Nacional de España

mort sabēts q̄ la infamia aquel la era falsa. E cō axi fos deuia ho dir aells sacrament e no dif famant axi la muller nep conse guent sos parents. E cō la ma re dela dōzella fort trista sobre asso cōsultas vn sanct abat mō io negre lo dit abat respos axi Seguramēt be merexets aq̄sta turbacio e vergonya car affer a quest matrimoni nous hi moch sino auaricia vahent lom tan be heretat mas deuiets pensar que son heretatge no por durar car es dels bens dels pobres de deu qui tot iorn cridan adeu cō tra ell e contra aq̄ll quils y ha le xats en dāpnacio dela sua ani ma. Deuiets encara pēsar q̄ vo stra filla deytal hō no podia ha uer honor ne ab ell podia ha uer bona vida p les males co stumes e maneres que han ho mēs axi nats maiorment quāt se vahen exalsats en gran esta ment. Ara hauets procurada mort a vostra filla e dolor per a tota sa vida e a vosaltres ma ters. Car res q̄ aytal hom pro meta no ha neguna valor ne fer metat ney creguats sino so quē veiats. Mes vos haguera val gut hō ben nat ab molt meyns del qual forets amats e seruits e vostra filla haguera solas e cō solacio Dequi auāt noy ha pus sino q̄ p̄guets deu q̄l vos luny per tal q̄ mes mal nous fassa a uosaltres e ala vostra casa. Ol vulla aportar abona fy en breu per la sua merce. ¶ E ala fy de la istoria diu aq̄st hō axi viu dal tres q̄ fahien amolts aquis aco stauē grās escādols e semblāts e lexa fer adeu p tal quels eccle siastichs actenen quāt desplau adeu posar bordarim en esta ment maiormēt dels bens qui son dipputats als pobres ō deu car los pares sen van al iuhi de deu terriblament carreguats e los fills tostēps de aq̄ll carrech empatrats en lurs males costu mes sullats e fadats e aquells quils se acosten ne romanen to stemps desonrats e mal ytents e paguats Car son pus gelosos que altres e pus importables a mulleres e atota res qui ab ells haia e contractar ne apseuerar.

¶ Capitol. xliij. qui mostra q̄ al guns borts y ha auegades bōs e per tal nols deu hom menys preiar.

Derraho quant algu nes males cōdicions posades demūt dels borts apareguerē en lo gran Alexandre p tal duptarē molt que ell no fos bort fill de vn gran philozoff quil feu nexer sots certa constil lacio quāt en ell fou. E iatsia q̄ ell fos bon Caualler e ab gran cor empo ell fon fort pōpos e al tiu e desconaxent amolts e ta cat dalguns vicis q̄ dien que li ensenya vn maluat mestre que hac. Empero ell psa follia vo

Biblioteca Nacional de España

lent esq̃uar tota aq̃sta ĩfamia se
feu apellar fill de deu iupiter. E
ꝑ ꝯseguẽt axi caygue enso q̃ volc
escusar car segons que dix dell
vn mestre. si fill era de Jupiter
no deuia senyoreiar lo ĩperi de
grecia car de pusꝓhismes ni ha
uia q̃ ell mas donas li regna iu
piter entre les estelas car ell ab
la terra no ha res q̃ ꝑtir. ques q̃
sia de aço. Nota ço q̃ diu en esta
materia fulgẽciꝰ escriuint alba-
start dõgria no ꝯstant bastart so
es bort ꝑ natura sia vicios. Em
ꝑo algũs ne son estats homens
asenyalats famosos e de gran
virtut q̃ ꝑ llurs grãs obres son
puiats a papas segõs que posa
Gracia enlo dret distinctõe. lvi
Ossiꝰ e niha ahuts de nobles re
ys e de grãs homẽs. E aço ꝑ tal
quãt vẽsen llur. natura ab gran
estudi ꝺ esser bõs e ꝑtal los aiu-
da deu de q̇ forẽ especials serui
dors E oraciõs de sãtes ꝑsones
E ꝑtal quãt fayẽ altes e ꝯtinua
des oraciõs e moltes almoynes
es lunyauẽ de mala gẽt es aco-
stauẽ aꝑsones bones e asenyala
des E teniẽ lurs ꝯsells e pugna
uẽ sciẽtmẽt ꝯtra lurs males ĩcli
naciõs mes q̃ altres ꝑsones ꝑtal
los aiuda deu que forẽ millors
q̃ls altres delur linatge. E forẽ
a gran ꝓposit e honor de aq̃lls
q̃ls atanyẽ es acostarẽ aells de-
spuys. E diu assi Fulgẽsi q̃ hõ q̃
nodrex algun bort el vol fer bo
en especial lo deu asciẽtar q̃ sia
callãt e no iactant si matex e sia
ab seny e leyal e ben nodrit en
ꝑaules e enses obres e axi fara
callar tots sos enemichs e sera
digna q̃ sia mestre dels legitims
E diu axi q̃ tot hõ saui vahẽt lo
bort deu axi dir dins si matex a
q̃st es creatura rõnal e vmanal.
axi cõ tu matex e ell no mer mal
enlo pccãt de son pare ne dessa
mare. Empo ꝑ llur peccat es ell
mẽyspresat. o deu ꝑ q̃l mẽysprea
re yo pus deu lo ama el posara
ꝑ vẽtura enꝑadis pus alt q̃ mi.
E en la terra pora encara senyo
reiar ami e als meꝰ. E ꝑ esta ma
nera deu hõ retraure son cor de
mẽyspreu dels borts deꝰ pẽsar
q̃ sens cõꝑacio est tu pus digna
ꝺ esser mẽyspresat ꝑ tos pccãts
q̃ no aq̃st ꝑ tal cõ no es ladesma.
E vn dia o conexeras clara
mẽt ꝑ tot ço q̃ dit es apar q̃ es lo
primer be al qual lo p̃rimoni es
ordenat ço es anodrir infãts al
ꝟuir ꝺ deu. E apar e cõ es male
cosa nodrir los al dit seruey seu
E apar los q̇ son posats en mr̃i
moni en quãtes differẽcies sõ so
bre hauer ĩfãts ono hauer E cõ
cascũ enles dites differẽcias po
sat sedeu mils gouernar enuers
deu ela fortuna del mõ. E apar
encara quãt de mal fa aq̃ll qui
cau en peccat ꝺ adulteri fatsia q̃
encara haiã ha dir caucõ deuall
de aq̃sta materia. E diu assi Ful
gẽsi ala fy del dit tractat. Acten
tu assi diu ell q̃ tots los cõstitu
hits e posats en mr̃imoni desijẽ
fills e fort pochs los desijẽ ꝑ fer
los bõs adeu ne adar los al seu
ꝟuey. o diu el e cõ es grã ladesco

Biblioteca Nacional de España

F 44r

naxẽça e saguedat dels homẽs e pocha amor adeu car ço q̃ han de deu no volrien molt acostar adeu ne haurié grã plaer q̃ fossẽ molt amiguats ne dats adeu mas tot llur studi es q̃ls vaesen fills del mõ florints e verdeiãts enla gloria del mon. E ptal diu ell lo senyor quiu veu los ne fa veura molta dolor e miseria en poq̃sa e ẽgranesa e en mort e en vida. O diu ell mifables pares e mares e cõ vos penideretz de q̃st tã fort desig de vres infants apuiar. E de aq̃sta tãta descona xẽça cõ los desiats de deu luny ar ptal no sen fara so que desiats e si o fa costar vos ha massa enaltre loch q̃ ara vos esta amaguat. O bits los vls donchs mẽtre es hora e haiats pietat ỏ vosaltres matexs e de vres infãts donãt los. Adeu e acostãt los aell aiudãt los hi acostar p tãt q̃ ells despuys puxẽ aiudar ab ell auosaltres. E aço sia dit del primer be del matrimoni. q̃ es nodrir ifants al seruey ỏ deu

¶ Capitol. xliiij. qui mostra q̃ lo segõ be qui es enlo matrimoni se appella be de faeltat.

LO segon be q̃ es enlo matrimoni se apella be de faeltat la qual marit e muller se deuen espmetẽ p vigor de llur matrimoni la vn alaltre. Aq̃st diu sãt Ambros es de tãta vigor q̃ no pmet iames q̃ la vn se puxa ab qual seuol altre aiustar. Ne la vn nõ pot laltre lisenciar ans qui aq̃ste fe trẽcha segõs la ley ỏ deu es digna de mort e q̃ sia ala pidat. E segõs la sãcta esglesia es cas al bisbe reseruat. p aq̃st cas solamẽt la vn pot lexar alaltre segõs la ley de deu. ¶ Mathei v. q̃ anegũ no es degut lexar laltre en matrimoni posat si dõchs no es per fornicacio. Nota assi empo q̃ vltra aq̃st cas ni posa la sãta mare esglesia molts altres p los quals los aiustats p matrimoni se podẽ separar entre los quals es aq̃st. So es si la vn en quãt en si: es iclinat e souint en peny alaltre apeccar mortalmẽt Car cõ cascũ sia mes tẽgut adeu q̃ no aq̃s vol altre. Sila psona posade en matrimoni claramẽt conex q̃ ella p res no pot viura ab laltre sens clar e notable pill de peccar mortalmẽt. sens iniuria del seu creador. En aytal cas feta sobre aço ala pt loable e discreta ptestacio se pot separ del altre quãt ala abitacio. Em po si aq̃st nelo demũt dit ne los altres pla sãta esglesia asignats nou empatxẽ lauors lo matrimoni nos pot p res separ ne encare pneguna creatura sots deu car com dix deu ço q̃ deu ha aiustat hõ nou sepa. E p tal dix lo mestre delas sentẽcias en lo. iiij libre plant de aq̃sta materia q̃ matrimoni es degut aiustamẽt de hõ e de fembra p conseguent de llurs coratges qui requer q̃ en semps estiguen sens diuisio

Biblioteca Nacional de España

q̃ tostemps per q̃ pots veura q̃ no fa poch aq̃ll qui posa diuisio entre marit e muller. Car com diu la scriptura ecclesiastici.xxv En tres coses trop sobiran pla er q̃ son aprouades deuãt deu e deuant homẽs e son aq̃stes. Cõ cordia de frares carnals Amor de bons homens e hõ e fembra ço es marit e muller quis cõcor den e lallur cõcordia es en be. Diu axi Ugo de sacramẽtis ma trimoni a gloria de deu es prin cipalment ordenat. Bon chs la uores plau adeu cõ ells viuen tostẽps entenent en be. E lauo res los pspera deu. Mas quãt entenen en viltats o en venian ças o enmal aiustar ẏtra caritat aytal ẏcordia no plau adeu. car finalment lo adura deu adici par e punir e cõfondre de aq̃sta pau. Diu Jesu chríst Mathei.i. yo no son vẽgut aposar tal pau ans hi vull posar coltell ço es la sua ira ẏtra aq̃lls qui en llur matrimoni posats ordonen lur cõcordia amal. Contra alguns altres. E finalmẽt tota llur pau ve amala fi e adiscordia q̃ lexa posar entre ells matexs. Pertal q̃ de grans amors isquẽ grans pudors e grãs rancors e grans dolors. Recõpte Policratus q̃ en dalmatia solia esser en costu ma q̃ tots anys les dones aseñyalades e ia de dies prenien li sencia dels marits a temps cert del any q̃ estiguessen ẏ vn mes separades deles altres dones qui viuen religiosamẽt per les mũtanyes en cases honestas e aqui donauẽ sa acõtemplacio e a deiunis e a oracio p̃guant Je su chríst ẏ si matexes e per llurs marits e ẏ llurs cases. E q̃ deu los donas concordia e pau aell plasent e axis sagui puys defet. E seguerse aqui mater axi quãt la dona veura son marit tenir mala via en donarse anals gua nys o a altres males soptosamẽt hi deu acorrer ẏ si matexa o per altres pents. O ẏ qualque altre via ẏ tal q̃ lo marit no pereischa e si cõsell no si por dar comãho adeu aqui principalmẽt o deu comenar. E seguexse aqui gran es lo amor q̃ la dona deu hauer ason marit elo marit ala dona pensant cõ deu los ha aiustats. E qui lig ço q̃ los infaels hã fet en llurs matrimonis la vn per amor del altre noy baste enteni mẽt. Car per aq̃lla amor se do nauẽ amort o atot linatge depe nes e atot perill e atot ço ques podia cogitar per negun enteni mẽt la qual cosa es grã cõfusio de molt. mal hõ e de molta ma le dona qut hauran noble cõpa nyia e de grã recapta e de gran pes e nou sebran conexer. Mol sebran amar ne honrar vẽçuts de grã follia e viltat e malicia o poch seny la qual maluestat pu ner deu fort terriblament en esta vida e en laltre segons que aquest sanct hõ diu. Seguerse aqui mater axi O ẏque no pẽsa

Biblioteca Nacional de España

la psona posade l matrimoni q̃ es vn cor e vna voluntat e vna carn ol altre. Car diu sãt Pau lõ no ha poder ò dar son cors Car de sa muller es e axi la dona dõchs si la vn es del altre com pot furtar ne fraudar la vn alaltre: ne pot partir ço q̃ deu ha liguat e aiustat en tãta amor e en tãta faeltat enten grã sagramẽt: car diu sanct Pau q̃ lo sagrament aquest fort es gran. Ea aço significar diu q̃ les esposalles se deuen fer ab anell qui solamẽt reb vn dit. Axi cor de hõ mullerat deu solamẽt amar vna dona. E dona maridada solamẽt vn hõ p aytal rahó diu que no vol nostre senyor q̃ hõ haia sino vna muller ne vna dona sino vn marit ptal q̃ vn solamẽt sia de hu e le amor nos separ nes ptesca p moltes parts. E si diu q̃ antiguamẽt vn hom hauia moltes mullers axi cõ Abrahã Jacob Dauid diuen assi los doctors q̃ axo era p especial dispẽsacio de nre senyor deu quio feya p multiplicar lo mõ e p especial mistery amagat al poble empo segõs comuna ley p ell ordenade ell vol q̃ solament entre dos sens pus sia matrimoni ver. E rahó pot esser altre axi matex: Car si vn hõ ordinariamẽt hauia moltes mullers ne amor no seria tã gran ne la vn ofiaria tant del altre e innumerables diuisions e enueges e miseries qui sen seguerien axi cõ pots veura si actens a aqlls q̃ la escriptura recõpta hauien: e hagueren molts.

¶ Capitol. xlv. qui mostra com alguns auorexen llurs mullers cõ son espirituals e deuotes.

Alguns empo axi homens com dones no actanẽt ala faeltat q̃ lo marit deu ala muller e la muller al marit ne actanẽt ala vnitat e amor q̃ deu ha ordenade esser entre ells e manade segõs q̃ posa sant Pau si ipugnen aqsta sãta vnio e amor matrimonial p diuersos maneres. ¶ E primerament ni ha alguns q̃ auorexẽ als altres p gran amor q̃ han al mon e ala sua vanitat e per pocha amor q̃ han adeu e atot aço qui de deu es. Axi cõ es quãt algun marit veura la muller deuota e spiritual e tement adeu e ell qui res no ha ab deu nos alta dexo car veu que aytal muller no es bergnãta ne ofintria amoltes malestats e arlotaries ales quals consintiria vna grã tacanya la qual ell volria prop si. ¶ Aytal dona diu Liconẽcis en lo tractat de nupciijs es axi pdude en mans de aytal hõ com la pla entre los porchs elo saffir entre los asens. Mas per tal quant deu le ama e la vol elegir assi matex dona la per muller a aytal hom qui tostemps li es pena e flagell de mort. Per tal que ella en aytal martiri sia prouocada en gran paciencia per

Biblioteca Nacional de España

la qual finalment marescha ha uer paradis. ¶ E ari diu q̄ fon reuellat a Acinella Regina de Orellodia qui hauia per marit vn hom lo pus vil bacallar del mon car cō ell la meynspreſas p la gran deuocio q̄ veya en ella e tingues passades vint amigues e cōcopines moltes e la tingues en grā pobresa e miseria e la tractas ari cō vna seruēta e no ari cō a muller. ¶ Ela sancta doua ari com aplena de virtut se alegras en aq̄lls vitupis e affanys q̄ sofaria aytants. Empero tostēps vedauc asos infants q̄ no prenguessen veniāça deles cōpanyies dellur para q̄ ells volien matar nels descobris llurs anuigs q̄ lur para li feya eu apaguas tot ari cō portia. Empo vn iorn arrapade en cōtemplacio alta demena adeu p que la hauia feta muller de tan vil hō car si fos estada muller de vn bon hom haguera fets infinits bens q̄ lauors no podia fer: car aquest le hauia empatrada de tot be affer E diu aqui aquest q̄ estech li respost ari Cinilla si tu fosses estada muller de bon hō ell not haguera exercitada en paciencia ne en altres virtuts moltes ari cō aquest ha p la sua malicia ne tu no foras puiada en estamēt de sancta. virtut ari cō ara est ne hagueras haguda tanta sciencia ne tātes consolacions celestials cō hara has haguda Ho res meyns ton marit haguera haguda p muller tal q̄li haguera fet asa guisa e ala fi fozen abdosos dāpnats. E yo ara per merits deles tues orasciōs tirar le ami el portare abona fi p tal que en tu sia cōplida la paraula de sanct Paul. Qui dix q̄ sera saluat hō infel e gran peccador p muller fel e sancta. E aqui q̄ ala fi estech li ari dit: Cinilla tostēps que veuràs sancta dona muller de maluat hō veuras ala fi qualque asenyalada obra q̄ deus fa al hom per merit dela sancta dona. E aço dit Cinilla feu grans gracias a nostre senyor deu. E de continent lo marit vench aella contrit e esmenat demanant li perdo dels mals passats e feu apres bona vida.

¶ Capitol. xlvi. qui mostra com es male cosa com la dona auor rer son marit p tal quant es de uot e espiritual.

ATsia que fort sia letge cosa q̄ ell auorescha sa muller per tal quāt la veu spiritual e deuota empo ia es maior letgesa q̄ dona auorescha son marit p aq̄sta matera raho car es fort mal senyal en ella si donchs lo marit no tenia tals maneras ensa deuocio e ari estranyes que tolgues ala dona la consolacio e solas que hom deu ensenyar asa muller per raho de son matrimoni: car en ay tal cas la dona hauria grā raho

Biblioteca Nacional de España

F 46r

declamarsen. Mas quel marit sia grã orador e no vaie ala guisa axi cõ los folls nes alt de vanitats ne de oradures moltes q̃ volé les altres e q̃ samuller nou puxa portar p̃ asso no deu esser soffert ala dona ans es digna d̃ gran reprencio. E sens tot dupte deu len ponira greument. E diu Petrus demiani en la epistola q̃ trames ala duquessa de vstria q̃ dona massa vassiade e massa dissoluta e feta asaguisa ans desos dies mor. Car tãt se allerera e aytals coses asaia e tãtes ne dessija q̃ a deu put e als homẽs. ¶ Eracopte q̃ ell ne vahe vna fort grã e de grã estamẽt q̃ quant son marit entraua enla capella ella li feya botres detras equãt ell feya saoracio ella sospirant cridaue o deu quant durara aço e si lo senyor digues res tantost feya mala cara e deya tot gint ara preycha lo monio e feya estas coses moltes. E vahe vn iorn mentras truffas axi de son marit ella tallãt vna poma ab son gauinet ella ficas son gauinet p̃ los pits e tantost comẽça amorir e mentra moria cridaue alt los escarns q̃ yo he fets amon marit e delesbotres me han portade a aqsta mort. E diu ell aqui matex axi abhominable cosa es enuers deu e homẽs q̃ la dona sia be marida da eques fassa truffes d̃ son marit cõ tota bona dona sia tenguda de dar a son marit especial honor e reuerẽcia axi cõ a son senyor. Car axiu feya Sarra a Abraam e les famoses dones passades segons q̃ legim enlos actes e escriptures dels passats. Per tot aço apar lo pposit principal ço es cõ es cosa adeu fort odiosa q̃ en matrimoni q̃ principalment es agloria de deu or denat la vn menyspreu laltre e nol ame axi caramẽt e leyal cõ deuria ptal cõ lo veu espiritual e deuot.

¶ Capitol xlvij. qui mostra com desalt es contra lo amor matrimonial.

Segonamẽt empatra la dita amor e faeltat matrimonial desalt q̃ la vn ha a altre. ara es axi que aqst desalt o es ans del matrimoni o apres p̃ qualq̃ occasio. Sies ans del matrimoni lauors es grã culpa daqlls qui lo matrimoni hã fet o ysentit car aqlls qui matrimoni fan deuen hauer lo consentimẽt de les psones e parts ques deuen parar al matrimoni. axi cõ feu laban desa iermana Rebecha quant dech prendre a Isaach per marit primerament volch saber la volũtat dela dõzella axi matex es del hom. E diu assi Tullius de officijs que qui fa matrimoni de algũs fort deu guardar la voluntat del hõ e de la fembra si la vn plau al altre Car si desalt y ha iames noy haura amor e si noy ha amor tã

Biblioteca Nacional de España

tost sera tot dissolt e axi ira tot ala mala ventura per que deya Tulli lanell quis dona ales esposalles ensenya la egualtat q̃ deu esser entra lespos e lesposa car sies massa ampla tãtost cau si massa es estret noy pot ẽtrar enlo dit e asso vol dir que axi lo cor dela vn deu venir alliuell e cõcordar ab lo cor del altre que noy haia negun desalt ꝑ res sino tot es ꝑdut. E ensenya Tulli q̃ en especial deu hom guardar molt al matrimoni. Primerament q̃l altre sia de bon linatge e de bona gent e almeyns de egual o d̃ millor q̃ tu e asso mes que mes deu guardar la dona: car diu q̃ fembra se aminua de pendre menor del linatge dessi matexa mas nou fa lhõ. Es ver q̃ diu que aueguades asso fa afflixar per algun deffalliment q̃ sera en la fembra qui cõpensant ab qualque p̃heminẽcia e be q̃ sera en lhom fa appassar graciosament e puys fet sia iames aytal deffallimẽt ꝑ res noy deu venir deuant. Si donchs la vna part no soberguaiaua e no exoraue massa cõtra laltre. En aytal cas diu que acascũ es degut aiudarse de ses armes. ¶ Segonamẽt diu q̃ deus entẽdra que aqui no sia molt notable de sagualtat de edat. E ꝑtal diu que atart es bon matrimoni de hõ vell ab dona massa ioua e ia es pijor de hõ ioua ab dona vella. Ans diu q̃ de aytals matrimonis ixen souint grãs mals. Axi matex q̃ la hũ no haia qualq̃ diformitat o letgesa o malaltia o cosa amaguada ꝑ la qual laltre hagues aportar massa grã carrche e en especial so diu q̃ la vn nosia ꝑsona incõportable enses maneres ne deffallit en seny natural. E diu ell q̃ grã crueltat fa qui a altri posa en matrimoni q̃ ꝑ tostẽps haia mal ne puxa hauer espança q̃ de aquell mal sia frãch sino ꝑ mort del altre. Diu q̃ aytal matrimoni porta les ꝑsonas adespacio e finalmẽt ve amala fi. E molt mes valria ala ꝑsona viura sens matrimoni q̃ no q̃ tostẽps haia aportar ten d̃ sesperat carrech e qui es pijor q̃ mort axi com es hauer assoportar ꝑsona odiosa e de qui hom haie grã desalt. Sobre aq̃sta materia recõptem les istorias antigues infinits mals qui ꝑ occasio de aq̃st desalt se son saguits los quals recomptar seria fort lonch per q̃ basta de p̃sent ço q̃ dit es del desalt qui va deuant lo matrimoni. ¶ Silo desalt ve apres lomatrimoni e no es ꝑ desalt dela ꝑsona ensi mas ꝑ qual que vici seu o ꝑ cas sobre vengut aytal desalt se pot leugerament reparar si dõchs noue per coses desespades axi cõ ꝑ adulteri dela dona o ꝑ intẽptacio de mort dela part alaltre o ꝑ coses semblants. E ꝑ tal deu tãtost la vn e laltre procurar pau e ꝯcordia ꝑ tal q̃ no crescha mes. mas

Biblioteca Nacional de España

per propia humiliacio dela vn e del altre o per parents o p altres persones deu dar de continent fy al mal.

¶Capitol.xlviij. qui mostra cō gelosia es folla cosa e contra la amor matrimonial.

Aytals dolēts diu Machrobri qui separā a temps amor matrimonial son molts: car aueguades ve p gelosia: la qual es la maior plagua del mon E diu ell axi o la p sona veu mal daltre hol hou: el pensa sil veu aqui noy ha gelosia: car es cosa certa e lauores deuse dir lo fet cara p cara: sens vergonya e paor e remediarse ha tantost ala millor manera e pus certa q̄ pura. Siu hou: acte na la persona quiu hou: qui es la psona qui hodiu: e no cregua soptosament. Car diu Salamo qui massa creu tost: leuger es ō seny e digna es de vergonya e de confusio. E maiorment si la persona quiu diu no es de grā recapet: ne queu haia vist: car de dir endit se sembrē dins vna matera cosa: soptosament infinides falcias: ne de persona de vergonya ne de honor e debe non deu hō soptosament creure ne sospitar vn gran mal. Ans deu hom creure q̄ tot sia falcia. Si dius q̄ lo mal aq̄ll nel has vist ne hoit: mas quel pensas e quē has grans sospites: guardet q̄ aquetes sospites no haiē va fonament e q̄ si les mostres de fora q̄ no ensenes foch quit crem. e que no fasses que so quires noes: q̄ sia caucom. car axis fa tot dia E tu axi mater sis vol marit o muller no sies profech ni enterch ne de mala guisa. ne angronyat: ne ontos perso que no cal: sino veuras aque vēdria ton fet. Diu axi Machrobri grā sauiaza es dela persona posada en matrimoni: de no donar ocasio al altre per son angronyament e pontes cōtinuades. Car grās mals neren deres minyonies. Mas si la vn ha res cōtra laltre q̄ de present ab paraules amigables ley digua. E q̄ prestament donen fy atota llur mala anconia. ¶Bin Senecha: q̄ qui cōpanyia ha ab altri laqual honestament nos pot separar: deu posar en son cor q̄ la cōpanyia se ha amētenir p amor de ben volensa: la qual requer honor e cōport. Car com tota creatura haia deffalliments e sens ells esser no pura. Bonchs amistat nos pot yseruar sēs cōport e suportacio ōl vici del altre: al qual suport aiudar pot aueguades entrauenint hi algūa amigable correctio obseruant loch e temps: p la qual lo vici se cor regesca o bair per guisa ques pura mils supportar.

¶Capitol.xlix. qui mostra per que no es degut achrestia rebuiar sa muller

Biblioteca Nacional de España

Dira asci algu si yo he desalt de ma muller p qualque fadeytat o dolentia sua pque no li puch yo dar comiat: paguant li son arouar: e q̄ sen vaia onse vulla. Com Moyses fahe e dona al poble de Israel e lauors no viuria en tantes miseries ab ella axi cō ara fas. ¶ Respōchte q̄ Jesu crist nou vol: ans ha reuocada la dita ley dada p Moyses: axi com appar. Mathei. v. Mela ley aquesta no estech dada sino p la malicia dels Juheus qui matauen les mullers quant no sen altauen. E p tal q̄ noles matasen estech los p mes quels pogues sen dar comiat: quis appella libell de rabuig. ¶ Empo la lig de gracia q̄ lo saluador ha portada. no cōsent tāta miseria: ço es quela dona q̄ ia es humiliada per lo marit sia gitade de casa sens culpa sua. e sen torn a sos parēts e sia en vergonyida e rebuiada axi vilanament. Ans ha manat lo senyor beneyt aqui mateix quel hō no pusa lexar sa muller p neguna raho sino p fornicacio q̄ ella faça. E si ell na pren altre aq̄lla viuent ell fa peccat de adulteri. E iat sia q̄ sufficiēt resposta sia ala questio aq̄sta dient q̄ aço vol lo Saluador. Empo los sancts hi assignen diuerses altres rahōs. ¶ La primera q̄ la dona rabia gran minua sens neguna culpa quina culpa hauia ella si lo marit nos altas della. O per vētura queu deya p tal quē hagues altre qui li pleya mes. ¶ La segona q̄ la dona ne romania fort dāpnificada. q̄ lo marit la hagues haguda vge e puys quāt sen era seruit mentra li pleya q̄ apres quant noli plagues li donas comiat. Asso mes sembla q̄ ella fos mala fembra q̄ no bona. ¶ La terça que los infants per asso eran fort dāpnificats. quant veyen lo pare e la mare axi separats es veyen ab lo pare e madastre quils auorria. en tant q̄ no guosauen allur pare anar ne cōparer deuant ell. maiorment cō los homens segueschan comunament la voluntat deles mullers q̄ aimē ¶ La quarta car p asso grans hoys e rancors del marit als parents dela dona se seguiā per la qual cosa se podien seguir homeys e grās mals. Moltes altres rahons hi apporten. mas aquestes basten de present. Si dius q̄ encara es romasa la causa p que Moyses feu la ley ço es per lo perill del homey. Car hō qui nos alta de la muller p ventura q̄ la matara. Bonchs no valguera mes q̄ li pogues donar libell ō rabuig e q̄ la fembra no moris. Bichte q̄ no car la ley aquella no deuia esser tēguda sots tan noble prīcep cō es Jesu christ ne sots tā noble estament com es crestianisma qui tot es caritat amor e veritat iusticia e egualtat. cōtra

Biblioteca Nacional de España

les quals coſes la dita ley em-
patra fort. Quant dius q̃ enca-
ra roman per lo perill: ço es q̃ls
homẽs no maten llurs mullers
Dichte q̃ les leys no eſquiuen
tots los pills: mas pronuncien
q̃ hom ſen guart q̃ noy cayga.
E per tal hi ha prouehit Jheſu
chriſt p iuſticia q̃ a Emperador
eſcriuint ha fet ordenar q̃ qui
matara per aytal rahó ſa mul-
ler q̃ muyra e q̃ ley trameta del-
la p aqueſt camí e puys ell del-
la: faran altre camí qui p ventu
ra aytal homey coſtara maſſa.

¶ Capitol.l. qui moſtra cõ los
princeps fan grã peccat donãt
liçẽcia als marits ỏ matar llurs
mullers per rahó de adulteri.

Per ventura que als
princeps qui ten grã
mercat fan ỏla mort
delas donas qui mo
ren per mans dels marits ſots
eſcuſacio de adulteri: no eſca-
paran ne per aqſt ten gran e ten
foll mercat lo qual ells no po-
den fer: los eſta apparallada en
cors e en anima tal ſentencia e
veniança diuinal q̃ mes los val
guera iames no haguessen ha-
guda honor al mon ne ſenyoria
On diu Criſoſtum? pẽſar deu
lo princep: que ell no es deu: ne
pot ſenteciar ſos ſotſmeſos ne
encara crimínoſos aſi cõ ſe vol
mas aſi com iuſticia dicta. Car
ell no es ſenyor dela iuſticia:
ans es miníſtre e ſeruidor exe-
cutador de aqlla. E aytant com
ſots e ab aqlla va: es dit p̃ncep
e ſenyor. E de continent q̃ de a
qlla ſe perteyr: es tiran en lo po-
ble e enemich de deu. E digne
de pdre tota iudicatura e aucto
ritat de iuſticia. E vet quin pill
li va en aqſta iniuſticia. Car diu
la eſcriptura eccleſiaſtici, r. que
per eſtas iniuſticias muda deu
les ſenyorias de gent en gẽt. E
duna caſa en altra: E filon. Sa
pienciẽ. rij diu: q̃ los poctas po-
deroſamẽt ſeran turmentats: e
q̃ greu iuhyi ſera fet en aquells
qui ſenyoreien. E aſſo per les
grans iniuſticias q̃ ells fan.

¶ Capitol.li. qui prona per ſto
ria ço que dit ha lo p̃ſſe dent ca
pitol.

Pecõpta la ſtoria oriẽ
tal que Preſey Rey
de Erminia dona li-
cencia a vn hom que
cremas ſa muller per
tal quant li era acuſada de adul
teri: e aſi eſtech fet. Sabẽt aſſo
lo ſanct abat Onofri vench al
Rey e dit li: indigna coſa es q̃
ſies appellat Rey per regir iu-
ſtament ton poble: e cõ tu en lo
fet dela iuſticia ſies fort iniuſt:
Mo eſt digne q̃ ſies appellat rey
mas cruel tirã. Tu nouellamẽt
has dada ſentencia: q̃ fembra
adultera ſia cremada. deman te
de qual auctoritat has dada la
maior pena al peccat no maior
q̃ tot altre: cõ digua la ley diui-

Biblioteca Nacional de España

nal e natural q̃ segons lo peccat deu esser la pena: e tu has dada a aq̃sta fẽbra aytan grã pena cõ si fos heretge. O hagues publi camẽt deu renaguat ¶Empo la ley de Moyses quis appellauc ley de rigor: no dona a aytals fembras sino mort de esser alla pidades. E tu qui est sots la ley de gracia has la feta cremar.

¶Com empo les penas iudicials son mitigades en nostra ley se gons q̃ iesu christ ensenya quãt desliura la fembra adultera de esser alapidada cõ has poguda dar tal sentencia segons q̃ re compte sanct Johan. ¶No res meyns has fet tu executador sõ marit matex E no saps tu q̃ son marit no es executador de iu sticia en la cosa publica e tu en quant publich ministre de iusti cia le has sentẽciada. Bonchs pque nola fayes matar a aquell qui es executador de aytals co ses per la cosa publica e has fet executador de aytals coses a quell: qui noy era en res per la cosa publica: mas p la veniãça psonal: laqual es vedada achre stia p labis de Jesu christ. Per q̃ yo dich axi de part de nostre senyor deu: ptant com has feta cremar aq̃sta fembra contra iu sticia e per pena passant lo crim q̃ dema aquesta hora tu seras cremat. E pertal cõ contra orda de iusticia le has feta cremar a aquell: quiy era per la veniãça psonal la qual es vedada atu e aell e atot chrestia: Per tal vol deu que p ma de vn quit ahira axi cõ atos peccats la execucio de tu sia dema feta cruelmẽt: E diu aqui q̃ com lendema ell en tras en bany de aygua ardent e vn hõ desa casa qui secretamẽt li volia gran mal: p escusa de ser uirlo entras enlo bany abllum aq̃st maliciosamẽt acosta lalum ala aygua ardẽt: on aq̃ll dit rey estaua e soptosamẽt laygua fou axi ençesa q̃ lo dit ¶Rey no hach tẽps de exir del bany: ans la fla ma lo aucis aqui matex: axi cõ dit hauia lo dit sanct hõ. E lal tre que fet o hach fogi del bany Diu ala fy la istoria axi vet assi gran mirall del iuhyi de deu: cõ tra tot princep qui dona penas asa voluntat: sens consell gran e fort desliberat. e qui comane execucio de dar penas a aquell qui noy es p lo be publich mas solament per sa veniança. Vet donchs cõ per so que dit es: ap par per quals vias segonamẽt se seppara: la amor matrimoni al follamẽt. E cõ los princeps qui fauorexẽ massa a aq̃lls qui maliciosamẽt actenẽ ales veniã ces deles dones massa punido res: peccan contra deu greumẽt en son per ell punits ala fi greu ment.

¶Capitol. lij. que deu fer aq̃ll qui ha desalt desa muller o qui la te letga o fera.

Biblioteca Nacional de España

Encara cruelmēt diras que fare yo mesqui qui he la muller letge: e fera e miserable e veig me tot dia mon dol enla cara: e si molt madura morren. Maiorment q̄ yon trobaria de fort bones e gracioses quim ꝑien entot mō seruir molt amoroses. Donchs q̄ non poria hauer altre: o vindre adesperacio ab aq̄st diable q̄ tinch en casa. ¶ Respon axi Fulgētius en lo libre demunt alleguat: On diu axi sobra esta materia quel hom en tota tribulacio en que sia: deu recorrer al seny en altra manera si ell no es bestia: nen deu hom pus fer mēcio: ne deu vol ne ama aytals homēs: sino aquells qui en lurs fets van ab seny. Segons que legim. Sapiencie. vij. Ara es axi que ensenya seny e raho experiencia e scriptura: q̄ no es hom al mon q̄ no vischa ab alguns desplers e affanys: e sia quis vulla E aço diuen los sancts fa nostre seny or deu: per tal que les gēts no amen esta vida mas desijāt exir de mal desijen lo regna de deu: en q̄ no haura fi ne negun mal sino copia de tot be. Tu dōchs quit anuies de ta muller deus pensar q̄ aquest flagell te dona deu per tal com te vol saluar E no vol q̄ en esta vida posas te benuyrança: pensa encara que sofferint aço dolçamēt: fas aell tan gran seruey per la tua paciēcia: que not pories iam es pēsar lo merit quē has: nel guardo q̄ per aço ell ta te apparellat. Pēsa axi matex q̄ si tu not altes de ta muller: que nos fa ella de tu. E que ella ab aytal desalt sapia tant: que pacientmēt nou do a sentir en res: ans te comporta ⁊ sernex axi graciosament cō pot: q̄ gran dolentia es tua q̄ tu axi matex nou sapies comportar guallardamēt. O sis alta de tu en veritat fort est desconaxent: q̄ ella ama atu en veritat: ⁊ vulla ⁊ don sa amor e son cor: e son bon seruir: E que tu no puxes vn poch cōportar la sua mesquinesa: be desplau aella mes ꝑ vētura noy pot alre fer. Axi com tu no pots dar remey amolts deffalliments teus. ¶ Itē pensa que ꝑ ventura sin hauies altre pus polida q̄ aquella: seria tan vil quet apportaria adesperacio: Car alboix pintat tots hi escupā: e ala fembra guallarda tot hō hi gira lull e alla hō tot hō tira ꝑ forsa sen ha leuar qual que tros. Donchs no vaias cercar mal pus be estas. ¶ Itē pus que deu te ama tāt quet vol flagellar: mes te val portar aytal flagell q̄ no sin portaues molts daltres: q̄ molts altres porten. so es que fosses labros: o tostemps puagros: o q̄ morisses de fam en casa: o diffamat de qualque gran crim: O quē haguesses qualque vna q̄ haguesses abaxar lo cap ꝑ tot loch axi

Biblioteca Nacional de España

cõ molts han. ¶ Item aquesta q̃ no es bella ha altres bens que valen mes sens cõparacio que no bellesa e gracios̃itat: deus pẽ sar q̃ aq̃sta es dona spiritual q̃ pregua tostẽps per tu anostre se nyor: e q̃ deu per les sues ora cions e deiunis te soste. Axi ma ter sab te gouernar la casa: per aquesta has parents amichs e de aquesta has ifants: e daltres bẽs q̃ no hauries daltre. ¶ Itẽ pensa q̃ pusque ella no fa lo per que: si tu li fas la cara trista e li has mal solas que deu te dara quit abarara: & confondra fora te casa: & portara ano res: e aço vahem tot iorn de aq̃lls qui en llur casa son lahons: q̃ fora llur casa los fa deu abarar: atals q̃ no son bastants abarar cabres ne moltons. ¶ Itẽ si encara no pots vençre ton cor pẽsa q̃ aro mareren: te gran supbia e te grã luxuria: e tos altres grans pec cats: quit hã aportat amal port sino ti guardes. Perque tãtost recorre adeu humilment e ab gran humilitat e deuocio: pre guant lo quet leu demunt aq̃sta tanta follia: quet has posade al cap: e posey p mitgensera la glo riosa mare sua: e algun sanct cõ aspecial deuot ab ỹtinuada ora cio. E lunyar te has de grãs pec cats: e deu leuarta ỹl cor aquex desalt e aquexa tanta oradu ra. ¶ Item pensa quante tur bacio dones ata casa: e atu ma tex: e quant mal eximpli atos in fants: E quant puoques atos vahins e als parents de ta mul ler: e quant de mal se seguex es pot seguir: no sabent ne volent ton cor sobrar: ne saber dissimu lar vn poch de desalt sil has de ta muller Car poden te dir quit forsaue depẽdrela: donchs pus ab tou grat la prenguist: e ab tõ grat let tingues. No res meyns encara deuse lhom aytal sobre esta materia rahonar se o pẽdre consell de psones bones: e qui temen deu. E quant deu veu q̃ lhom fa ço q̃ en si es: deu lauors li aiuda ason affany: per lo me rit dela sua paciencia.

¶ Capitol. liij. qui mostra que deu fer lhom qui ha la muller anemoradissa.

Acara diras q̃ fare yo: si yo sent que ma muller nom va dret: ne mes leyal: ans es anemorade daltre. e you se per certs iudicis. ¶ Responchte q̃ assi te acõsellaria milloz hõ ab seny: qui en esta materia se fos vist e sabes lo fet per praticha. ¶ Car cõ dix Ouidi en regimẽt de fembra: ne de psona folla no si pot reseruar art general. Per que coue q̃ hom fassa: segons q̃ deu administrara al seny dela p sona: e guart tostẽps al temps e al loch e ala circunstancia del cas: segons q̃ ell se mostra Em pero dirte so q̃ consella. Salu stius. pohyeta a vn seu amich en

Biblioteca Nacional de España

semblant cas: On diu axi: Qui veu certamẽt sa muller anemoradissa pſumir pot: que si tẽps e loch hi hauia son fet vendria apſor. perque tantost deu hom tolra asa muller tota auinentesa: que la pot portar amal: axi cõ loch e pſones sospitoses mit gençeras: presencia de aqlls de qui hom se tem: en esta materia no leçar se molt lunyar della p viatges lonchs: hauer ab ella quiy sia p tu: e haia luyll vbert sobre tot ço que fa ella e aço secretamẽt. e ab manera ferla manassar aparents seus: per guisa que ella no perçeba que tu sapies res. guardarle de sofferir pobresa ne de hauer massa abundancia, ne leçar sola: ne permetra que stigua ociosa: ne leçarle viura asa guisa: ne viura carnalment: axi cõ es iaure gran dia: ne parlar de viltats: ne de massa cercar bons vins: ne bons bossins: ne grans salses: ne de anar desonestamẽt. Axi cõ portar diuises: ne massa descobrir la carn: ne esser massa finestrera: e en tota part e manera tenir norma de honestat: nodrir la apprompta obediẽcia e reuerẽcia: e no renyar per res: e aço pot fer lo marit mils que altre: si debans noy era nodride: e q faça son poder atotes aqstes coses e asemblans. e inclinarla mes per amor e per dolços consells: que no per rigor ni p forsa En cas que p dolços cõsells ne p amor no si vulla inclinar: diu aquest sapies que la fembra aq sta no es cõplida en be: Per tal ten li lo consell de Salamo: inclinantla ab rigor de menasses: e dalguns bufets e colps: e si a quests noy bastã haia ni de mals ors e not flaqueig lo bras. Empero tostẽps seruade manera. E sit vol creura: ensenyali la cara alegra: e sies li plasẽt car aço la prouocara puys abe En espcial acten tostẽps qui li esta engir hom o fembra: car aytã grã gill ses de vn cõ de altre: si mal vol fer. Moli sies mesquiner. no le vulles molestar ne afilgir de paraules cõtinuadamẽt: neli si es p res guatinyos. Car fer las desperar: e venir atot ço dequet tems. Mas tostẽps te mostra a ella hõ de virtut e de gran bonese e noblesa: q vals e saps amar e honrar aquin es digna: e per los dolẽts no daries vn diner: degitar los del mon. Car diu a qst asso fa fort la fembra amar e honrar son marit: quant lo veu hõ noble e virtuos en tots sos affers. E tostemps q parlaras ab ella tes paules sien de amor: e en mig dellas haian dues o tres de rigor: e conclou tostẽps ab les de amor car qui ha aregir fembra gran art ha hauer e tal q noy basta sino la diuinal aiuda de deu. Empo deu hi fer hom so que en si es e tostẽps p bee ab bona intencio e leuors deu aiudali e soplex en ço que

Biblioteca Nacional de España

lom fall. vet assi lo consell de salutis sumariament.

¶ Capitol. liiij. qui parla cõtra les dissolucions q̃ vuy son en les dones.

As que direm deles dones p̃sents: quis fan dir dones d̃l tẽps dones dela guisa: dones dela verdura: e dones de cort: qui van ab nouells talls de vestidures: ab gests anemorats qui girã los vlls aça ella. E van iuntes bras per bras: e mostrẽ totes llurs ioyes sibe no ses iorn de merchat. qui han posat nom guarones ales antigues. E en aquelles q̇ nos alten dellurs iochs: qui quant sa mostren colleien: e rabegen pus espes q̃ serps: qui fan tots los marits besties: e mes q̃ mes los pus certs qui menan al costat les monges de llur lureya per cobrir llur bon fat: qui porten les çellas pontades e archades e pinçades ab. xiiij. colors: qui decap apeus son ramullades: nels fall vn sol plato: qui totes vã en ioya: tot iorn ab cãt françes: totes almescades e ab odors de tunim qui solamẽt de punta toquen en terra: quant van e los tapins ab polaynes: E destiu guants deurats: es posan alt en les esglesias ꝑ que les vegen llurs anemorats: no sabẽ que ses filosa: car lexan le al marit qui tan volenter finestregen quant passen acauall e parlen vn lenguatge q̃ hom no les enten: e iuguen als naips e moltes ales taules e si fan vila fan con desch dels brassos: els fermen sobre los flanchs: e atot hõ vllada: e giren se totes entregues e mouen acõpas la cama es girẽ ab saltet: e de moltes altres modories se empatxen segons que demunt es ia tocat: quant parlam deles donselles. ¶ Dõchs preguem deu q̃ les hic prest car fan nos hic molta bona obra: vna sola es bestãt a infissar vna gran Ciutat: e puys es infissade tolets ho si podets. O ia tornas la mort quey donas bon remey: que tant mal tẽps tenim si deu noy prouahex. Car los marits si miren q̃ encors e en anima ten gran dol sen procuren e tanta amargor. Aq̃stes diuen q̃ tota dona de be deu hauer cauall o mulla o hauer ase. Mas seguramẽt be es somera e mes de somera aq̃lla qui ha cauall q̃ vulla hauer ase. Aquestes diuẽ que dona donor deu hauer vestidura dor e d̃ duax e de burell Mas be es pagesa aquella qui la ha dor e demane burell ꝑ vasiadures ¶ O dones qui aço dehits: e fets si sabiets queus esta apparellat e en breu ꝑ aquestes tãtes vanitats e oradures: null tẽps viuriets alegres. E vosaltres fets publicamẽt me dehits aytals coses: e son asso obres de bones dones: ne ꝑaules de dones castes: ne honestes ne ta-

Biblioteca Nacional de España

ment deu. E cõ no hauets pie-
tat deles vostres anímes: e de
vostres infants e parents: e de
vostres cases. Car en tot asso p
curats. mort e confusio e deiec
cio e veurets vostra fet aque vẽ
dra en breu. E vostres marits
mesquins quius ho sofferen:
haurã ne llur part car mereren
ho be: pus se leran en bassinar:
es tapen llurs vlls q̃ no veien
so que vahen: ne volen co regir
so qui torna. en gran mal llur e
vostre. O dones actenets assi
que fahent aytals coses vos gi
tats atot desastre: ney cal dup-
tar q̃ aquest es lo cami atot mal
Bonchs si los marits vos ho
sfenten ells vos fan males nes
poden de tots punts de vosal-
tres clamar. Per que es raho q̃
ala fy vingua sobre ells la pe-
drade: pus ells giten la pedra
en alt. CAssi no parlem pus ba
sta q̃ tots nos hic entenem e ca
scun veia que fa: e que consent
ne ala fi que haura: ney cal sol
duptar: car deu uou sofferra.

CCapitol. lv. qui mostra cõ plo
peccat deles dones deu tramet
grans flagells ales comunitats.

Et ysahies qui depũt
a punt: posa aquests
peccats de aquestes
dones. e les penes
quels esperẽ aellas e allurs ma
rits e encara allurs pares e a-
quells quils o cõsenten. E es ca
pitulo. iij. E diu axi. Pro co q
eleuate sunt filie syon: & ambu-
lauerunt extento collo: & nuti-
bus oculoz ibant: & pedib9 suis
cõposito gradu incedebant de-
caluabit dñs verticez filiarũ sy
on: & dñs crines earum nuda-
bit. In die illa auferet domin9
ornamentũ calciamentoz: & lu
nulas & torques & monilia & ar
millas & mitras & discriminalia
& perichelidas & mure nulas et
olphatoria: & in aures & anulos
& gẽmas in fronte pẽdentes: &
mutatoria: & palliola & lintea-
mina & acus & specula & syndo
nes & victas & teristra. Et erit i
die illa pro suaui odore fetor: &
pro zona funiculus & pro crispã
ti crine caluiciũ: & pro fascia pe-
ctorali cilicio Pulcherrimi quo
q̃ viri tui in gladio cadent: et
fortes tui in prelio. Et merebũt
atq̃ lugebunt porte eius & deso
lata iterra sedebit. E es ysahie.
iij. Sumariament vol dir que p
les grans põpes e follies e ora-
dures que en vestir e en anar e
en liguar les dones han fetas:
les portara deu atal punt q̃ tot
llur ornament los tornara en
plor e en dolor: e les altres co-
ses q̃ plasents son seran dades
per lo ptrari. E als marits e pa-
rents qui aço han soffert fara
deu caura en grans verguony-
es e mirries moltes. Car mes hã
amat satisfer ales mullers e ala
amor carnal q̃ no adeu tot po-
deros: la dita auctoritat contẽ
moltes altres maledictiõs: e tri

Biblioteca Nacional de España

bulacions que Deu menassa a aytals dones: empero basta en suma dir ço que dit he anuigme tant parlar de aquesta materia. ¶ Empero deus notar assi: no contrestant que vn Doctor exponent aquella derrera parau la dela dita auctoritat ço es a quella. ¶ Lugebunt porte eius et desolata in terra sedebit. Si diu aytal paraula: quant veuras les dones asenyaladament follaiar en llur ornar: en llur anar e viura ayço es senyal que la Ciutat e loch aquell on ayço veuras: es prop del seu dechaiment: e que gran tribulacio e terrible la espera: ¶ Car per experiencia o hauem vist de moltes Ciutats famoses. E ayço per met axi fer lo senyor: quant veu que en los homens es complida llur iniquitat que pas apres enles dones. Per tal que tota la Ciutat ensemps maresca de cahiment: e la furor de nostre senyor Jhesu christ noy tropia qui deuant li estigua. Axi com fon de Sodoma e de Gomorra: vist hauem diuerses vegua des: que quant les comunitats dels homens son males: que deu los soffer per merit deles bones dones. ¶ Mas quant los homens son mals e les dones males: lauors ve la ira de Jhesu christ copiosament sobra aquella comunitat. ¶ E axi vench la ira de nostre senyor iesu christ sobre tot lo mo: e sobre homens e fembres en temps de Nohe: quant fou lo diluui general. ¶ Car diuen los sancts que en especial les fembres foren gran raho e llur peccat de aquell ten gra iuhyi de nostre senyor Jhesu christ contra tot lo mon. Semblant se diu aquest de aquelles grans e famoses Ciutats destruhides: So es de Ninive: Babilonia: Sideon e Tiri Troya colach en Rodas. Cartayna: Susis: Ebatanis: Athenes: e Jaccl. Per que conclou que com hom veu les dones en los grans lochs axi follaiar: tantost aquella Ciutat se deu tota comoura: e esmenar si matexa: tota començat deles maiors fins als menors. Axi com feu lo Rey de Ninive quat veu que Johanas preychaue: que dins quarata iorns la Ciutat aquella sen entraria en abis ¶ E en especial deuen los homens actendre que per res les dones nos desuien notablemet de Jhesu christ: per tal que llur peccat no aiut a confondre la Ciutat. ¶ Ans llur bona vida e honestat enclin nostre senyor Jhesu christ a perdonarli: per llurs gras oracions e per llurs bones obres.

¶ Capitol. lvi. qui mostra com les maneras deles dones de altres nascions no so bones p to ta part e co es bo que les dones

Biblioteca Nacional de España

sapien legir.

Juint lo Rey Robert en nostre temps Rey de Sicilia e de Napols: alguns generosos de França vengueren ab llurs mullers e ab totes ses cases en Napols. E com algūs homens de paratge napolatās aprenguessen de anar ala mane ra de aquells Franceſos ço es curts e strets e fort dissoluta ment: lauors les dones de cort e dela dita Ciutat: volgueran rasemblar a aquelles dones frā ceses: qui hi eran vengudes: en anar en cors e estretas ari com ellas: E aballar tot iorn e abeu ra per les carreres: e anar caual chant ari com a hom e abrassar e abasar los homens deuāt tot hom tot iorn: e de cantar fran ces guarguolaiant ari com fan les dones generoses en França. e de parlar de amors: e de ane moraments e de moteiarse ab iouens lla allur manera. E en a quells temps era aqui vna san cta Regina appellada Costan ça: muller del dit Rey Robert: qui era estada filla del Rey de Mallorques: E aquesta era do na de gran sanctedat: e de gran fama. E qui puys apres mort de son marit mori menoreta en Napols en lo monestir de san cta Creu. Aquesta com vahes que les dones dela Cort e dela Ciutat comēsauen atenir llurs dissolucions frances: appella los Regents la Ciutat deuant lo Rey: e dir atots vosaltres va hets les dones quines dissolu cions comencen affer en la cort: e en la Ciutat quāt es en lo mal dela Ciutat yo hi do de consell que vosaltres de present hi do neu remey. Car denunsiu vos de part de Jhesu christ tot po deros: que si nou fets la ira de Deu sera prestament sobra vo saltres: e sobre aquesta Ciutat.

¶ E denunciu vos que apres poch temps vosaltres morts al gunes dones qui ara son infan tes tornaran affer so q̄ han vist fer a aquestes frances: e lestil aquest se escampara per aquest Regna: e ari escampat vendra tan gran persecucio atot aquest Regna: qui durara tant e tant longuament que. cc. anys aque sta Ciutat ne regna no tornera en lo bo estament: en que vuy es: ne per ventura iames. Cor regit lo mal aquell: algunes do nes generoses començaren ate nir les mancras aquelles fran ceses demunt dites: e aquelles apportaren ne de pijors. ¶ E ari com la sancta dona dit aris segui. Apres vench contra aqll Regna lo Rey dungria qui de tots punts lo consuma: e de pu ys no son estats repparats ne tornats ans en pijor. cayguts.

¶ Car es vengut lo Buch de En Johus fill del Rey Jo han de França: quil ha consu-

Biblioteca Nacional de España

mat e perdut E diuersos altres molts qui despuys y ha sobre venguts. vet com veus assi les follies de dones quant aiuden a confondre la comunitat. vaiet lo cor que per follia dela prime ra: som tots dolents e plens de molts mals. ¶ Beya la dita sancta Regina que de frança deuien apendra totes les altres dones qui no son françeses. A questes coses. Soes portar los pits cuberts e anar ala esglesia ab lo libre en la ma: e en aquell legir continuament sens leuar los vlls alt: e de honrar marit e be nodrir infants: les altres coses qui bones no son sien de qs vulla. ¶ Bcus assi saber que la dita Regina fort consellaue e aprouaue q̄ tote dona sabers letra. Car deya que hauia maior occasio de esser deuota: e de ocupar si matera e de informar se en tot be: e de estar mes en casa: e de consolar se enses tribulacions. E deya que gran follia hauia en los homens que p̄ mils guardar llurs mullers no volié que sabessen letras. E com saber letras e molt legir sia ala dona occasio de saber mes de be: e de fer aquell mes que neguna del mon. Car lo saber letras fa ala dona los dits bens. E vltra asso que lo marit se pot mils secreteiar ab ella que no si ella nō sap. Car si non sap e lo marit li escriu per força o ha asaber aq tre: e si mala vol esser mes len poden distolra bons libres que no loy poden enpenyer letras que li venguen: Car sens letras ab senyals e ab paraules clares e escures dunes e daltres se poden fer los mals: e sens que noy son necessaries letras. ¶ Recō pte Juuenalis poheta en la sua pohesia: que ley antigua fou entra los Romans: que dona qui trobas nouell estil en ligar vestir e calçar: e mudant la manera del comu viura dels altres q̄ de continent la gitaue hom de la Ciutat ab son marit: si ell hi consentis: e eran estallats dela Ciutat en per tostemps. E en Roma en lo portal dela porta: en vergonya llur los pintaue. hom lestil aquell: que la dona hauia trobat. E lalberc aquell romania desabitat: ne ella hon que fos no guossaue anar dequi auant ab les altres dones: ans hauia anar hon que fos sens cōpanyia de tota fembra. E era appellada corruptela de ley. ¶ Diu Remigius en vna letra que trames ala Regina de Bretanya axi. Gribla cosa es deuant Jesu christ. E dela qual frāçesos e bretons e puys tots christians porteran deuant Jesu christ gran iuhyi. Car sarrayns homēs e fembres iames no mudarē tall de llurs robes ne abits ne fan exces de vanitats e xpians maiormēt frāçesos e ala

fij

Biblioteca Nacional de España

mãyns britons e angleſos: homens e fembres muden tal eſtil nouell en llurs veſtits e ornaments. De aqueſta matexa boneſa ſolien eſſer loats Aragoneſos que toſtemps han portades les veſtidures de Adam ço es pells de moltons e de ouelles ſens pompa e argull. E per tal los ha Deu proſperats en temps paſſat per moltes maneras. Mas ara ias conuertexen anouell eſtil guardenſe de deu. Caſtallans ari matex de Julij Cezar ença anauen ab les gramalles largues fins en terra: e ab llurs antipares e ab caparons ab cogulla ſobrel cap: de dret endret: e ab braſſos nuus ſens calſes: e ab lõgues barbes ſaludant quair ab argull: e apparia los be que eran merauellas. Mas ara muden leſtil es giren als françeſos: e llurs dones ſe giren ia de regla en llur gran arreſar: la qual coſa ſegõs que dit es: ſenyal es de bufet q̃ es dat os dara: e ia ſe apparella per ventura a pijor: ſi conſell no ſi dona conuertint ſe adeu. E lexar eſtas pompes pus tant de ſplauen al ſenyor del mon.

¶ Capitol. lvij. qui moſtra que deu fer lhom quãt ſa muller fa certament adulteri.

Ira encara algun vaiam yo que fare que ma muller ma trencha de ple la faheltat promeſa: fahent mal ab altre hom: e comet adulteri. Bonchs yo matarle e lexarle: o callar mo he o fugire anantmen en altre part o terra. ¶ Reſpon aſſi Prudencius ſaui hom qui fon ſenador de ¶ Roma: e noble chreſtia en vn tractat que feu de honeſtat: diu ari: ſi ta muller fa adulteri etu ley has portade per ton mal regiment: o per altre gran culpa tua: not pots della damar de tots punts: mas lo mal deu ſobre tu matex tornar e per conſeguent deus callar: e callãt la de⁹ del mal lunyar. E maior ment quant la dona cau en lo mal per ſobres de gran pobreſa o per molt mal ſolas que lo marit li ha e aſſo pots mils paſſar quant lo mal es pus ſecret: e en cas quãt ſia publich pus tu eſt ten gran cauſa. Si hi deus dar eſpaſſa cobrint e callant car iuſticia es contra tu. Si ſens culpa tua la dona fa aytal mal e es ſecret: e ella es diſpoſta acorrectio: deus la corregir per tu matex: o per acoſtats parents caſtiguant la dellur conſell ſecretamẽt: e lunyant li totes les occaſions de mal ne la deus per res matar. ¶ E aſſo per tal quant lo noſtro Saluador perdonant a la dona: qui hauia fet adulteri nos enſenya en aſſo que ley de gracia: no auciu dona per gran peccat de adulterij. ¶ Mas

Biblioteca Nacional de España

fa gracia al marit que la pura lexar quant al habitar ab ella: iatsia que ella viuent non pura altre pendre. ¶ E assi nota Pudencius e diu fort deu guardar lhom de be: de auciura sa muller en aytal cas. Car aquell qui la auciu solamēt o fa per veniāça: la qual Jesu christ a uedada acascun per offes q̄ sia: e apres ofa per honor del mon: e asso noy cal ne ha loch quāt lo mal es secret: mas diu ell pensa lo gran mal que fas matāt ta muller. Car tu primerament est homayer voluntari: que seguons les leys diuinals e imp̄ials est digna de mort: e es aquest peccat tan gran que diu la escriptura. Que aquest es vn dels. iiij. qui tostemps criden adeu cōtra aquest qui fet lo ha. E la pena de aquest peccat: es ia tatxade per Jesu christ. Mathei vicesimosexto dient axi: tot hō qui ab toltell auciura: ab coltell morra E diu assi sanct Agusti ques deu entendre de coltell temporal o terrenal. E la anima del mort qui tostemps crida adeu contra aq̄ll quil ha mort. Dient senyor iusticia de aquell maluat qui quant en ell es estat me ha dāpnat: E creume que al homayer especial iuhyi de deu li ha auenir sobre ell e no basta dir que no so pensa: Car aquest peccat es fort gran deuant deu. En quant lo marit no solamēt fa homey: ans encara fa homey de sa persona: qui es ab ell vna carn mes que frare ne sor. Car segōs la sancta escriptura lom e sa muller son vna carn e vna cosa matexa vnits e aiustats p̄ nostre senyor deu: e per lo segrament dela sancta esglesia. Mas diras tu que gran desastre te hauia fet: e que beu marex: Dichte que ver es: que gran mal ha fet: mas ia p̄ axo no meraxia mort corporal en aquests temps de gracia: axi com dit es demunt. E encara quant fos publich: segons que appar en desliuracio que Jesu christ feu dela fembra adultera. E iatsia que a tu vingua son castich no empero tal com es de darli mort. Car axo no es castich: e tu la podies castiguar per altres vias moltes: e ben punir. Axi cō encara han fet molts sauis homens. E posem q̄ ella maresques mort encara no venia atu de dar ley: q̄ est part ofesa. Del quat se pot presumir que noti hagueres res per zel de iusticia: mas per vengar te offensa: la qual cosa p̄tany ales regualies de deu: qui entra les altres coses que ell se ha retēgudes a honor dela sua maiestat si es aquesta ço es veniança delas offenses. Segons que legim de vtero nomini. tricesimo secundo. ¶ Ne coue encara a tu adarli mort per be: que la meresques: Car tu no est Princep ni senyor dela terra aqui pertanga dar mort anc

Biblioteca Nacional de España

gun crimínos. nelo príncep de bon dret nou deuria comenar atu cõ tu si es la part offesa. E si dius que en molts regnes se fa q̃ les dones adultres se creman ¶ Bonchs appar que ellas son dignes de morir p̃ aquest crim. Biuen te assi los grãs doctors: que negun príncep terrenal no pot iustament dar sentencia de cremar a dona solament per raho de adulteri. Car cõ es ia da mũt alleguat: diu la ley de deu e iusticia quiu dicta: que segõs la culpa deu esser la pena: ara es certa cosa que iatsia q̃ adulteri sia gran peccat. Empo no contrastant lo temps dela rigor dela ley diuinal antigua: iames noy posa deu sino pena ỏ mort ari al hom cõ ala dona: la qual pena es mitigade p̃ Jesu christ E per la ley de gracia segons q̃ dit es demunt. Bõchs ab qual iusticia se pot sentenciar la dona adultera a pena de cremar si la rigor dela ley posade daue tã fort pena: nela ley ỏ gracia nou consent. Cert no appar què ay tal pena per res se deia dar per aytal peccat. E per raho de aço Liconiẽsis escriuint al ℟ey dungria quil hauia cõsultat en esta materia. Diu ari ala fy del consell. Perque ℟ey te guarde de sentenciar acremar dona adultera: cõ aço sia contra deu: e cõtra la sua ley antigua: e molt mes contra la nouella. Car siu fas desptarta deu enemichs cõtra tu e contra tots aquells qui asso te aconsellan. quit faran la tua anima cremar en dolor tostemps en esta present vida. E puys deu ferta pijor enla seguẽt e tots aquells qui aço te acõsellan seran en semblant e en pijor

¶ Capitol. lviij. qui mostra que fara lhom quant lo adulteri de la muller es publich atot hom.

Dsat encara que lo mal dela fembra sia publich per res nola aucies: bastet quant al mon que la leras: car aquesta lisencia es de Jesu christ: e tot lo mon sebra que la pogueres hauer morta: per violencia en te casa: no pas de dret mas que nou has volgut fer p̃ ta bonesa. ¶ Diu Senecha que aquest es vn linatge de venian ça lo pus bell del mon: ço es poderse veniar e no voler. E lauores daras grã exemplí de tu mater atot lo mon. Bonchs apar assi per lo gran mal q̃ fas e fari es atu mater com per aquell q̃ farias per la anima dela dona. Com ari mater per la gran irreuarencia de deu: que p̃ res muller per adulteri no deu esser cremada ne morta per lo marit. ne per altre en loch seu. Mas diras cõ pore apparer dauant les gents: que tot hom sapia q̃ ma muller sia adultera e q̃ you sofira e q̃ nola aucia ¶ ℟espõchte

Biblioteca Nacional de España

que vna deles maiors erros dl mon es aquesta: segons que posa Luch en vn seu tractat ço es quel hõ vulla acordadamẽt fer mal per vergonya dels homens: e amar mes fer cõtra deu e peccat ab lahor dels homens q̃ no meynspresant llur lahor folla e fer la volũtat de deu. De aq̃sts dix Jesu christ. Mathei. x ꝛ Lucc. ix. aquell qui de fer ma voluntat haura vergonya deuant los homẽs: e yo ensenyare q̃ haie verguonya de ꝯfessar lo per meu deuãt lo meu pare. Aquests son axi com amiyons qui han pahor quant hõ los fa botxes: e q̃ son los escarns dels homens sino botxes: e fadrineses qui son de tãta malicia que lo diable ne fa sos affers. E aço quãt ab aytal verguonya fa fer homeys e furts: e altres mals diuersos. E ꝑ tal deu ogira ala fy: axi q̃ aquell qui per verguonya fa aytals mals: deu lo porta ꝑ altre cap adobla v̄guonya e cõfusio maior. Pensa ab quina cara ne ab quina esperança pot demenar adeu misericordia el hom qui samuller ha morta e poder en cors e en anima ꝑ verguonya dels homẽs. cert ab mala cara: car mes aprouat nostre senyor deu q̃ nos pẽsa. Sobre asso nota q̃ en les parts de brugunya hauia vn hõ fort asenyalat e gran. qui informat per certes ꝑsones q̃ la muller feya mal ab altre: proposa enson cor de auciura aq̃lla. E cõ de fet o fayes: primerament en vn torneig vn iorn fon ferit de fort colp del qual iames non guori cõplidament. E tostẽps de qui auant fou vençut en tots quãt actes darmes feu finalment vn iorn mig desesperat com axi era vẽçut souint posas al lit e adormis. E fon li vigares q̃ fos posat en lo iuhi de deu E que aqui aparech aq̃ll angel qui guardaue sa muller quant era viua. E diu la istoria que dix lo iutge q̃ aparech aqui ꝑ iutgar lhõ quin hom es aquest: es vn hom maluat al qual senyor moltes vegades hauets perdonada dãpnacio la qual hauia merescuda ꝑ sos grans peccats que fets ha. E dequestes dies cõ sabes que sa muller hauia fet adulteri: per veniar se della. E ꝑ satiffer ala verguonya del mon aucis la. E diu la istoria que dix lauors lo iutge al dit hõ axi: E no podies tu perdonar axi cõ yo he perdonat atu moltes vegades lamort eternal. E quãt presaues tu los meynspreus q̃ los folls homẽs faheran. detu: que per tal q̃ nos faessen escarn de tu net meynspresasen has donada mort ata muller. Per tal dix ell yo vull q̃ ta muller ab aquell matex coltell ab que auçist aella auçia ara ella atu. E diu q̃ la muller lauors li era vitgares fos present: donãt li ten gran colp ꝑ lo mig del cap ab lo coltel q̃l par-

Biblioteca Nacional de España

F 55r

ti ab dues parts. E dix lo iutge pus en peccat mortal est mort sia lançada la sua aia en infern. dix la anima dela muller segura ment senyor que beu merex: car cõ ell me degolla yo era en pec cat mortal: e posam en risch de esser dampnada: sino que ꝑ vo stra gracia menbrã soptosamẽt dela vostra ꝑciosa mort e sanch ala qual recorregui e aqui tro bi misericordia. E pertal dix lã gel senyor aquesta costuma sich comença ara que tot hom si aue sa a auciura sa muller: si la tro ba meyns fallent. E lo Rey de frança los endona largua lisen cia. Pertal dix lo iutge al bisbe dela ciutat qui tot aço veya en visio. Axi cõ apresident o bisbe diras al Rey de frança q̃ vull q̃ per tal cõ dona aquestes follas indulgẽcias e lisẽcias: les quals no pot dar. E contra iusticia de bon princep posa les aimas de les fembres arisch de dãpnacio que ell nos mostra Rey ne bon pastor: ans se mostra tiran e lop enles ouelles de deu. E ꝑ quãt yo no vull q̃ aytal enemich de les animes Regne cõ sia procu rador deles animes adãpnar: ꝑ raho de aço: digues li q̃ el mor ra enguany e tots sos ĩfants pri mers: e res del seu no heretara enlo regna: ans vendra lo regi ment alinea no dreta mas alate ral. No res meyns denũciaras alseu successor ques guart de te nir semblants maneras. E que yo li man que ell publich lamia paraula q̃ yo digui a pera quãt volch ferir ablo coltell enla pas sio: ço es q̃ qui ab coltell aucin ra acoltell morra: o dessa o del la axi cõ has vist auciura aq̃st homayer de sa muller e asso fet la visio desparech. elo bisbe tra mes tantost ala casa del dit hõ e trobarenlo mort en lo lit: e so bre lo capsal on ell tenia lo cap trobaren lo coltell seu tot san guonos: laqual cosa vaẽt lo bis be e tot lo poble foren fort espa uentats. que era fins que lo bis be preycha publicamẽt la dita visio. E de ꝑsent lo dit bisbe de nuncia al Rey de frança ço que Jhesu christ li hauia menat elo dit Rey menyspresa ho. Empo axis. sagui tot de punt en punt q̃ ell elos seus infants tots mo riren: dins aquell any de aquell tẽps en sa los fraçesos nos alle ran de matar llurs mullers ad ultres: tements lo gran iuhyi q̃ deu fa de aquells qui aço fan sabents que aquest iuhi se esten per tot lo mon: a aq̃lls qui sem blant fan.

¶ Capitol. lix. qui aproua so q̃ dit es per istoria.

En Siuilla se esde uench q̃ vn ciutada sabent que sa muller li trencaue la faeltat matrimonial ꝑ adulteri: temẽt que si la mataue q̃ no sen seguis gran mal cõtra si matex: ꝑ raho dels parẽts que la dona hauia

Biblioteca Nacional de España

grans homens: dix ho al Rey e lo Rey atorguali que ell la pogues pẽdra e posar dins carcer dins casa matera. e aqui encadenarle e tenirla longuamẽt en pa e en aygua: fins q̃ morís en esta miseria e dolor e axis segui de fet. Esdeuench se que lo dit Ciutada fon pres e catiu en granada e compral vn moro qui en siuilla hauia p ell sofferts grãs anuigs e grans minues: e lo dit moro cõpral mes per fer ne venjança: que p altra cosa. E comprat lo moro estech request quel donas a redẽpcio: e lo moro respos q̃ nol daria p tot lo regna de Castella ne per tot lo mõ car ell sabia aquel hauia mester. E de p̃sent feuli dins casa sua vn terrible carcer: hon lo posa carragat d̃ ferro e en pa e en aygua sens lit negun: e tot iorn li feya dar. xxx. grans assots fins q̃ fos axi mort. E cõ ell hagues gran deuocio en madona santa Maria reclamauela tots iorns: ab tota aq̃lla deuocio que podia. E acap de. vi. mesos quãt lhom era quaix mort: apparech li sãct Miquel dient li quela gloriosa mare de deu loy enuiaua: p dir li lo gran peccat que fet hauia en la crueltat q̃ hauia ensenyada a sa muller e aquell peccat lo hauia aportat en aq̃lla pena. E cõ deuãt la maiestat de deu era determenat q̃ hõ cruel no fos hoit en ses oracions: ans li fos fet iuhyi sens misericordia. Axi cõ deya sanct Jaume en la sua canonicha. Per tal ell qui tãta crueltat hauia feta: que en tanta miseria hauia morta sa muller e a pijor que si fos tost morta. Per tal ell li deya que madona sancta Maria nol volia sol hoir. Mas que ell li ensenyaria sa muller en quin estamẽt era: e si la muller volia preguar ab esforç madona sancta maria que preguas per'ell: q̃ ella leuos lon preguaria no p amor dell: mas per amor della: e no en altre manera. E soptosament lhom pres son en esperit arrapat alt al cel: e viu la muller en gran gloria: e en tan gran estamẽt que no hac poder de guardarla: pensant lo mal q̃ li hauia fet. E la muller leuors acostas acll e dixli. O maluat e cruel bestia digna de mort: e no contrestant que yot fahes la desfaeltat quet fiu. E no saps tu yo sit hauia tostẽps seruit e amat sobiranament dõchs en vn punt te fon oblidat tot mõ seruir: e ma amor em fist morir a tanta dolor: cert digne est q̃ yo prech lo saluador quet dãpna per la tua descanorença e crueltat. Empo per tal quant se que has inuocada la nostra Regina en los teus mals. E lo meu senyor mana q̃ preguẽ per aquells qui mal fan ahõ: yo preguare per tu ala nostra Regina iatsia quẽ sies indigna: e feu ho E lauors madona sancta maria Respos axi alhõ dura cosa mes

Biblioteca Nacional de España

que atu haia aperlar perla tua crueltat que en senyist ata muller: vet q̄ yo he preguat lo meu fill per tu: e ab difficultat he impetrat ab ell que vuy te tropies solt decatiu en ta casa en Siuilla. Empero vol q̄ de present fasses honrada sepultura ata muller: que has axi morta: e que cōfesses te culpa e malicia deuāt tot lomon. E vol que depresent venas tot quant has: e quet fasses pobre Religios: e q̄ tostēps visques en penitēcia de tos peccats: e que digues e que pychs publicament: q̄ aquells qui de llurs mullers fan tan lerges venianças: que ans q̄ passen desta vida e apres deu los dara penas tals: que no es homa al mō que sia bastāt adirho. ¶ Per totes aquestes coses appar cō es gran perill: e gran peccat al hō matar sa muller: p qualque via per raho de adulteri. E antiguament ordena la esglesia que hō que hagues morta samuller: no contrestāt que romania irrigular per tostēps. encara era priuat per atostemps de pēdre muller. E pus greus penas assigna la esglesia per auciura muller: q̄ per auciura semare: e asso p tolra la inclinacio quels homens han amatar llurs mullers qui mal fan segons q̄ appar. xiij. di. xij. di. Item hec sāctitas ꝛ capitulo admonete alia admonere.

¶ Capitulo lx. qui mostra aque deu lom actendre per no matar la muller iatsia que haie fet adulteri.

Letra aço deu pensar lhom qui ha muller adultera: q̄ sila mata que de aço se seguira gran infamia e vergonya: e per tostēps dāpnatge asos infants qui tostēps ne seran meynspresats. Apres deu pensar lo gran mal que p aço se pot leuar ꝛtra si matex per la offensa dels parents: qui lin porran dar mort: apres lo gran dāpnatge de tota sa casa: que sobra asso pēdra grā minua e giramēt e dieccio Apres deu pēsar que grās prin ceps e grans senyors se cobren e flixen souint daytals coses: hauent esguart atot ço que dit es. Apres q̄ a vll vahem que grās senyors perdonē souint atraydors: qui hauran offesa llur maiestat: ols hauran tractade la mort. E asso p lur noblesa e bonesa e despuys los han per especials amichs. Axi mater de te tu pensar que ta muller qui veura la grā gracia que li hauras feta: perdonant li aytal crim: que tostēps te sera pus obedient e pus reuerent e ten amara mes atu e atotes les tues coses. Car pēsara la tua gran boncsa amor e cortesia q̄ li has ensenyada e q̄ la vida apres deu te per tu. E p tal la tendras tostēps per pus subiugada: legim de Dauid q̄ Saul son sogre li hauia dada p

Biblioteca Nacional de España

muller nichol: e puys la li tolch e la dona a altre per muller: e ia per ayo dauid nō mostra pijor cara anicol: ans la rebc e la retench ensa casa ayi cō debans q muller. E cō no pensas tu: q no ha mal al mon en q tu no cayguesses: si deu not tenia q especial gracia sua. E donchs quet marauelles: si la fembra qui es cosa mesquina e freuol erra vn die mes q tu: e contra son matrimoni: pensa encara que tu has fets prou mals e peccats: e q lo iuhi esta apparellat contra tu. Bonchs si tu no fas per honor de nostre senyor qualque cosa asenyalada: Ayi com es perdonar ata muller errant: ensemblāts coses: tu vas dret al iuhyi de deu fort terrible: e perillos ẋtra tu. pēsa encara q tu matāt ta muller: cuydes millorar daltre: e poder no sera ayi. que hauras ne altre que sera pijor. C. vegades. Bonchs q hauras guonyat cert no res. Pensa encara que nostre senyor qui veu: que tant has fet q amor dell. te acōsellara ⁊ fara gran misericordia e gracia en esta vida e en laltra. E al meyns ans q assaigs de auciurcla la leya pusquen has lisēcia de Jesu christ. E si dius que si la leyas ⁊ saparas della: com estaras tu sens muller: pus non pots pendre altre mentra que aquella sia viua: Bichte q tu est tengut de hauer hi paciēcia: pus que als no si pot fer: no vol deu que aqlla viuent ne puxes altre pendra. E dichte per tot cert q si tu has aqsta paciēcia q amor de Jesu christ: ço es qdonantli: o sapant la: q deu te acōsolara de gran cōsolacio abans q not pensas: o per mort della car ell la appellara: o q altra via nostre senyor fara en tu sa grā miserico dia: en especial e spiritual e enlo tēporal: que tu conexeras q ell ha fort per acceptable la tua paciēcia: e ço que fet has per amor dell. Per tot ayo apar com se deu hō comportar ab la muller: qui per adulteri secret o publich trēcha la fe a son marit.

¶ Capitol. lxi. qui mostra quāt la dona se pot separar del hom per adulteri.

SI tu demanes la dona sis pot separar del marit q adulteri: ço es si lhom la comes. Bichte que ayi com lom pot lexar la dona: sis fa la dona alhom: seguons q appar. ¶ Exemplū de adulterijs itellexim us es cōte aqui q si lhom ha adulterat e la dona lō pot esser forsat de tornar ab la dona: es deu recōpensar la vn crim q laltre: Mas lhom no pot esser forsat de rebra la muller adultera per altra via ayi cō appar: ¶ Exemplum de diuersis significati. Si donchs lhom no hauia ẏsentit en lo adulteri q ella ha fet. E si lhom sap que sa muller es adul

Biblioteca Nacional de España

tera:e no res meyns esta e abi-
ta ab ella:nola pot rebuiar per
aquell crim:axi cõ apar que di-
gua lo decretal. ¶Exemplũ de
adulteriis Si vir E si demanes
q̃ seria millor ala dona qui es
bona e casta en matrimoni po-
sade:qui sab de cert que son ma
rit es adulter. O quel lexas se-
parantse dell:o ques sofira son
affany estant ab ell. ¶Respon-
te assi per la resposta quel sanct
abat pastor feu a Fauilla muller
del Perfet de Roma: escriuint
li de alexandria sobre aqst cas:
diẽt li axi aldit dupte. Nos pot
respondre per neguna ley gene
ral:com les dones sien de diuer
ses condicions:car sila dona es
ioua e tochada o iclinada ales
cobeiances carnals o es carra-
guada de infants patits e ha sa
tisfer los segons llur estament
o daltres carrechs enlos quals
lo marit lies molt necessari: en
aytals cassos molt mes val ala
dona supportar lo marit en son
mal vici. E estant ab ell e sots
ell:que no lexar lo. Mas sila do
na es ia de dies:e ha los infants
grans. E ab deu se sent francha
deles carnals inclinacions: e
sens perill:es veu que pot coui
nent viura:e es molt inclinada
a seruir deu. En aytal cas filla
dix aquest sanct abat yo cõsella
ria a aytal dona q̃ elegis lo ser
uir pus alt del Rey eternal:que
no lo seruir del hõ mortal:e pec
cador e miserable:puscha sepa-
rar se pot dell ab bona consien
cia. ¶E asso vol dir sanct pau.
ñ.corinthior.vij. Quant diu est
solt dela muller no vullas pus
muller:la qual paraule se esten
axi mater ala dona: quãt es sol
ta del marit. E asso es ꝓscll seu
axi mater. Empo que axi com o
diu la dona:q̃ enaytal cas ço es
q̃ vol adeu seruir axiu fassa en-
tegrament:e no amitges lexant
lo arresament excessiu:el pintar
el viura vanamẽt:lunyantse de
tots punts deles amors:e vani
tats carnals e mũdanals en gui
sa q̃ appareg ua que aço que diu
de bocha q̃ axi offassa defet. car
en altre manera mes li haguera
valgut que nos fos axi artamẽt
emparade del seruir de deu: ne
son fet ala fi no poria venir a
bona fi: si ella no anaue ente-
grament adeu:e si o ofa sentiria
ala fi quina diferencia ha dela
amor del espos celestial a aqll
qui es peccador e carnal. E sera
li vigares que ia en esta vida sia
enparadis:maiormẽt si ordena
be sa vida es dona acõtẽplacio
Car aquest sanct offici de contẽ
plar:ptany en especial ales do-
nes de honor:qui no han enten
dre ala vida del mon. E qui son
del mon separades. E encara a
les virgens:mes ales religioses
ales quals e atotes es gran con
fusio e vergonya: si de aqst sãct
offici no son tochades e be aui
sades.

¶Capitol.lxij.qui mostra si los

Biblioteca Nacional de España

aiustats per matrimoni son obliguats en especial enguanar si matexs.

Alguns fan questio si los aiustats per matrimoni per vigor de aquesta fe ꝓmesa son obliguats q̃ nos enguanen la vn alaltre nes diguẽ falçies nes en bassinen nes fasçen del cel paella. Aquesta questio determena. orosiꝰ escriuint ad primicianũ Ciutada de Mila: en aytals ꝑaules. Per vigor dela fe ꝓmesa entra marit e muller la vn es tẽgut al altre de seruar sa leyaltat: axi q̃ la vn ne laltre no puxa dar son cors: sino solamẽt aquil ha primerament ꝓmes degudement: ço es lo marit ala muller: ela muller al marit: e guart se denguan la vn al altre Aytant es pus deguda cosa cõ son ab dosos aiustats ab gran sagrament e ab gran amistat: mes que ab altres ꝑsones. Empo cõ ia nostre senyor deu haia manat generalment ꝑ especial manament seu q̃ negun no digue falcias ne enguan alaltre Per no dar occasio de mes peccar ꝑ tal ne ha volguts obligar los qui son posats en estament de matrimoni per especial obligacio: q̃ no diguen falcias. Car si special oblgacio los hagues feta: gran occasio los haguera dada de peccar. Car qui no pot estimar. que lhõ qui ꝑ mil vias enten enguanar sa muller souit li digua veritat en totes coses: e qui pot pẽsar q̃ la dona digua tostemps veritat a son marit. E maioement cõ sien algunes maneras en les quals les dones iames no diriẽ veritat E axi quãt sõ demenades dels anys quãts ne han tostemps sen tolen vna gran part. E si les demanes de sa leyaltat cordial e desa amor: o si furta res al marit o q̃ pensa en aytal materia o en aytal iames nou dira: neli fa mester q̃u digua. Ne saui hõ iames en aytal materia nou deu demenar ab sagrament: car fan les periurar e greument peccar: e ellas iames nou dirien: car nos volen diffamar: per tal ordenaren los pares antichs q̃ de dona no fos pres sagramẽt: en inquisicio feta ꝯtra sos fills: nellurs marits car en aytals materies no diriẽ iames veritat: parlant deles dones comunamẽt. car alguna ni poria hauer axi fũdada en deu: que si faria: e ꝯtra aytal no hauria loch comunamẽt per les altres. E les leys si fan per aq̃lls qui viuen comunamẽt e no spiritualment.

¶ Capitol. lxiij. qui monstra de aquells quis volen separar dellurs mullers es troben parentesch entre si matexs.

Mas que farẽ de aq̃lls maluats: qui axi trenchan la fe: que apres que hauran stat ensemps molt temps: ꝑ

Biblioteca Nacional de España

dessig de separarse troben parẽ
tesch entrasi: e hauran aytants
testimonis cõ se volran: ꝑ sepa-
rar lo matrimoni e ꝑ prouar tot
ço ques vullan: per ques puxẽ
separar e hauer na altre. En a-
quest desastre ten gran adar cõ
sell escriui Anselm aleho Rey
de scoscia sots aytals paraules
He entes q̃ en ton regna ha al
guns fills de ꝑdicio: qui verta-
ders matrimonis ꝯtra la ley di
uinal separen ab falçes occasi-
ons falsament meditades: per
falsos testimonis: e separan a-
quells matrimonis: los quals
negun hom mortal no pot sepa
rar sino sol nostre senyor deu: se
gons la sentẽcia de Jesu christ.
Aquests vulles ꝑseguir axi cõ
apersucors de antichrist e mini
stres del diable als quals esta
appallada la mort eternal: e lo
grã iuhyi de deu. E los testimo
nis corrumputs vulles punir
greument per q̃ pas en eximpli
de tots no lexas via als mals d̃
viura en adulteri: ne de multi-
plicar bordaria en ton Regna
la qual ꝑla ley de deu es tant ve
dada e es gran confusio e deiec
tio de tota te gent e de ton Re-
gna. E si alguns p̃lats ecclesia
stichs veuras fauorables a ay-
tals diuorsis: aq̃lls per çensura
ecclesiasticha procura esser pu
nits sobre tots: cõ aquells sien
lops en les ouellas de deu: e no
pastors ne pares ans son ladres
e dissipadors. E sapies q̃ tots a
q̃lls qui aytals maluestats tra-
cten e hi son cosents tu veuras
en aq̃sta vida e en laltre ten grã
iuhyi de veniança de deu e per
tot aço appar que es ne en que
esta lo seguon be principal del
matrimoni qui sappella be de
faeltat o de leyaltat.

¶ Capitol. lxiiij. qui mostra cõ
lo matrimoni es dat en ramey
al hom q̃ no fassa fornicacio.

Lo terç be principal
del matrimoni se ap-
pella Remey de pec
cat: car lo matrimo
ni es remey contra fornicacio: e
los mals qui de aq̃lla nexen axi
cõ exorquia mort de ĩfants e di-
uerses e species de letgeses car
nals qui cessen totes en aq̃lls q̃
degudement vsen del matrimo
ni. ¶ Diu sanct Gregori que lo
matrimoni es digna de grã ho
nor: car deffen hõ de aq̃lla part
ꝑ lo qual lo diable pus fortmẽt
lo inpugna: ꝑ tal diu Job dell.
Fortitudo eius in lũbis eius. E
vol dir q̃ la fortalesa q̃ ell pren
contra lhõ: dels lloms del hom
seu la sua luxuria: de aq̃sta luxu
ria qui dins lhom ha rail: pren
lo diable grã efforç a vẽcre lhõ
tẽptant lo tot iorn: e tostemps
ꝑ carnals cobeiãçes: ales quals
amittigar e apassar es assignat
per nostre senyor deu lo matri-
moni del qual lhõ bo vsant pot
ses cobeiançes sens peccat mor
tal refrenar. Per tal sanct Pau
prima corinthioꝝ dix axi: cascũ

Biblioteca Nacional de España

haie muller: e asso per esquiuar fornicacio: Car diu lo dit sanct apostol ad Galatas; la carn tot iorn pugna e batalla contra lo nostre sperit: inclinātlo aytant com pot amal Ara es axi q̄ tots los homens del mon ne dones nos volē posar a aquest ric e perill de fortment batallar cōtra la carn. E a aq̄sts ha deu dats remeys ço es lestament de matrimoni: en lo qual se dona remey ala batalla dela carn: satisfent li degudament e honesta. E aquest be de matrimoni estec dat anatura humana despuys q̄ Adam pecca. Car en lo tēps de ignocētia lhom no hauia mester aytal remey: car iames no fora inpugnat perla carn: ans li fora obedient axi cō la ma o lo peu o altre mēbra de son cors.

Capitol. lxv. qui mostra si lō pot conexer sa muller sens peccat.

Dosen assi alguns dupte: e es ia lhō si pot conexer sa muller virtuosament e meritoria e sens peccat. E responen assi los doctors q̄ hoc: e prouenho p aquestes rahons. La primera si es aq̄sta tota obra es meritoria e virtuosa: p laqual lhom e la dona complex lo manament de deu: Com lhō donchs conarēt sa muller: o la dona retent son deuta al' hō cōiugal fa obra meritoria e virtuosa segueysse queu fan sens peccat. Mas que axi sia quel hom conarent sa muller ola dona retent son deuta alhom cōplesch a lo manamēt de deu: appar asso prima corinthior: on diu sanct Pau de part de deu axi e lhom reta son deuta cōiugal ala muller e la muller al marit. Axi mateix hauem. Genesis tercio que deu mana a Adam e a Eua en psona de tots los coniugats e sdeuenidors: que cresquessen e multiplicassen e omplissen la terra la qual cosa no haguera loc: si la obra cōiugal qui es necessaria a aytal multiplicatio no fos: axi matex menada Lo segon es aquest. Diu sanct Pau prima corinthior. Si la donzel la prenent marit no pecca: com dōchs prenent ella marit sia carcalment coneguda plo marit: el la consentint donchs e ella asso fahēt no pecca: cō tota cosa qui no sia peccat pura esser feta ab dreta intēcio del matrimoni demunt dit: donchs aytal obra se pot fer sens peccat virtuosamēt e meritoria. La terça es aquesta. Diu sanct Pan ad thesaloni censes axi: yo vull q̄ les vidues iouens prēguen marit: e q̄ haiē e nodresch an ifants. Cō dōchs aquest sia consell apostolical: seguexse q̄ bo es e virtuos: e sanct e per conseguent enclou dins si le obra cōiugal: appar q̄ ella es bona e virtuosa. La quarta es aq̄sta que diu que si la obra

Biblioteca Nacional de España

de algun estament sia en peccat e no pusa fer meritoriamẽt ne virtuosa es dampnat lestament aquell: car la pus fort raho q̃ ha uem ꝓtra algun estamẽt: es q̃ sia de necessitat cõuulgut e mesclat en peccat. E cõ donchs lestamẽt del matrimoni axi auctenticat cõ demũt hauẽ dit e apparra en cara mes deuall sia sagrament dela ley de gracia. seguesse q̃ la sua obra sia virtuosa. ¶ La quita raho es aquesta aiustament de hom e de dona p̃ matrimoni fou per deu ordenat: e menat: e no es reuocat: iat sia q̃ sia mitigat q̃ algun non sia forçat. ¶ La sizena raho es car natural inclinacio: segons natura dreta tostemps va en obra iusta e bona. com aytal inclinacio sia p̃ deu posada en natura: com donchs natural inclinacio sia en lhõ de engendrar: e enla dona de cõçebra: e asso segons natura dreta e posada en tẽps de ignocencia Donchs la obra de engendrar e de conçebre no es dessi mala: ans pot esser iusta e virtuosa.

¶ La setena raho si es car asso inclina raho natural. qui dicta q̃ lhom com sia en ell virtut prudencia natural a engẽdrar aell p̃ deu donada es a asso diputat segons que ensenyan los instruments e les altres coses a asso necessaries per natura donchs q̃l hõ vulla aytal cosa e la pos en execucio axi com deu la vol eleha ordenada no pecca ans merex e fa obra virtuosa.

¶ Capitol. lxvi. qui mostra que si raquer affer la dita obra meritoria.

Nota assi empo que en aço q̃ aytal obra se fassa virtuosa e meritoria se raquer. ¶ Primerament que lhom sia en gracia de deu: e asso appar car obra alguna nos pot fer per algun que sia meritoria: si donchs aq̃ll qui le fa no es en gracia: laqual deuẽ e podẽ presumir q̃ sia en nos fahẽt nos so qui en nos es e asso es per la misericordia de deu. ¶ Seguonament se raquer a asso: que aytal obra se faça quãt fer se deu: e ab qui deu: e axi cõ fer se deu. Car dey assi notar: q̃ per raho deles dites circunstancias: lhom deu guardar de conseruar en lobre. Aquests lochs naturals: e vsos e no girarho p̃ res: ne que la dona hahaia de son tẽps: hoc encara raquer religiositat del matrimoni: segõs q̃ diu sãct Ambros quey sia obseruat: e exceptat temps sanct: axi cõ de euent coresma: festes anyals: e sollempnes: e quatre trẽpas: e dies sãts e ferias p̃ la sancta esglesia. E p̃ tal mana nostre senyor deu: e es Exodi. al poble de Jsrahel que tres dies se abstẽguessen de les mullers: quant degueren pẽ dre la ley en lo munt de Sinay Axi matex quant les dones son

Biblioteca Nacional de España

preyns e grosses:se deu lom abstenir della:per lo perill dela criatura q̄ no muyra: e quant son malaltes e indisposites:p̄ q̄ nal q̄ rahonable idisposicio. ¶Ter çament nota assi:q̄ per dues rahons e vias:crequir la obra matrimonial pot esser iusta e meritoria. ¶La primera quant lom o la dona:o vol p̄ intēcio de engendrar infants. ¶La segona quāt lom o la dona:vol retra lo deuta q̄ ha promes asa companyia:apres tot aço:p̄ tant quāt aquestes dues coses son bens del matrimoni:e li donen sa honestat. ¶Quartamēt nota assi: q̄ si algu dels aiustats p̄ matrimoni:o si lō:o la dona: se mou a voler aq̄sta obra: solamēt per carnal desig:e no p̄ algun be de aq̄lls qui li donen sa honestat: lauors lo voler e la crecucio de aq̄ll acte es peccat appar ho per tant:quāt solamēt lo dit acte de matrimoni:e sa honestat:e crecucio es p̄ sos bens:q̄ donchs a negu de sos bens noy entē:nos pot escusar de peccat. ¶Quintament nota:q̄ lauors la crecucio matrimonial es peccat:com ve q̄ aquell qui fa la obra aq̄lla passa los termens del matrimoni:ço es q̄ ari crcessiuament es voluntari:affer aq̄lla obra:que ari la faria ab altre qui no fos sa muller:cō ab sa muller. Com donchs aytal no entena lauors en be algu:de aq̄lls qui honestē lo matrimoni: e entena e vulla solament la obra desordenada: aytal pecca mortalmēt. ¶Per tal diu sanct Ambros:q̄ ari ardent amador e desonest de sa muller:mes pecca ab ella q̄ ab altre fembre publicha:e es adultra p̄ sa mala obra:contra aq̄st sera en lo iuyi de Deu iutge. A qnell sanct ioue Tobies q̄ quāt pres muller: ans ques acostas aella:es aiustas:la feu orar per iij.nits:dient li ari: Sarra fills som de sanctes p̄sones:e nons podem ari aiustar cō los gētils: e aq̄lls qui no coneren deu. E langel Raphael dix sobre aq̄lls ha lo dimoni poder qui saiustē ari cō abesties desrahonades q̄ no han entenimēt. E sanct Pau prima corinthios.vij.los chrestiās qui han mullers ari deuē vsar cō si nō hauiā ço es en tēps sant sens peccat ptal q̄ no fassen irreuerencia al sagramēt qui es tan sanct que deu ha altament ordenat.

¶Capitol.lxvij. Qui monstra quals tocaments se poden fer sens pecat entre marit e muller

Gran dupte san e mouen alguns teolechs sobre los tocaments carnals quis mouen entre marit e muller: si son en peccat mortal. ¶Ep tal com de aquesta ma-

gi

Biblioteca Nacional de España

teria: he parlat largament en lo terç libre del christia en lo tractat del seny: que diu lo tocament: per tal assi solament ne vull parlar: desus desus. E deu saber que los doctors si posen assi: que alguns tochaments y ha: qui naturalmēt dessi no son mals ans fets per bona intencio: e a persona deguda: son senyal de bona amistat: axi com es tenir la ma a son amic: o besar o abrassar aquell: quant es loc e temps. E aquests aytals tocaments diuen los doctors: que feya lo Saluador: qui besaue per charitat los apostols sancts: e ells aell: axi com appa ria com feu lo besar de iudes: que li dona en fals senyal de amor: quant lo trahí. ¶ E no es dupte que moltes persones de uotes: mogudes per deuocio: noli besassen los seus sancts peus e mans: axi com en special legim de aqlla sancta dona Maria Magdalena: qui besa los seus sācts peus en vida e en mort ¶ Posen axi mateꝛ los sancts doctors: que aquests tocamēts seran entre los beneuyrats en paradis: e foren en paradis terrenal: entre nos: si Adam no hagues peccat. Car aquestes raons aytals son senyal de bona caritat: e amor entre aquells qui han la intencio bona e com vn hom: per aytal intencio sancta e bona: e per amistat special basas e abrassas sa muller aço no seria peccat. Empero diuen los sants: que la manera de fer aytals tocaments: poria esser tan carnal: e ten sutza: e tant desordenada: que no es dupte q̄ no fos en peccat mortal: e a aço axi mateꝛ per tal car aytals tocamtens nols escusa los bens del matrimoni. E p̄ tal aqlls quils fan: deuen dir les circūstancias de aytals tocaments: a psones scients quils sapien ꝺsellar: e aço plo perill qui hi poria esser: ço es peccat mortal. En special diuen los doctors: q̄ deuen aço saber los prelats: e pastors: e doctors: e cōfessors: e regidors de les animes. E hay alguns folls q̄ si son demenats en la cōfessio sen riuē e en mal exímplí del cōfessor: dient: o quāt de mal sap aquest: empero lo confessor es tengut de examinar la lur ꝺsciēcia: per guisa q̄ quant en sí es: lō sen vaie net ō tot peccat mortal. ¶ Diuen encara los sancts que tots los altres tocamēts q̄ lom fa enlo cors de samuller o fa fer p̄ ella enlo seu q̄ no son retglats per negun be matrimonial: o q̄ en si son leigs: e pudēts: e fets p̄ fauor de luxuria: son greus peccats: e qui molt sullē lo sāct matrimoni: axi cō sanct ꝺhieronym dona exímplí de vn ribalt: qui res no volia portar: sino ço q̄ sa muller hauia vesat. e li daue amenar ab la bocha e daltres ribaldaries que feya: que nos deuen dir. ¶ Diu el glorios sanct

Biblioteca Nacional de España

Hieronym aquí: que aytal matrimoni pijor li feya: e faria atot chrestia: que no tenir amigua: o anar al bordell.

¶ Capitol. lxviij: qui mostra q̃ entra persones altres qui sien hom e dona nos deuen fer tals tochaments per res.

DEueu assí saber que vn maluat hõ: si sembra en nostre temps vna maluada error: e fort letge: ço es que no era deshonestat alguna: ne peccat: quels homens indiferentment besassen les dones: e les dones los homens quant hi hauia bona intẽcio: e deya que p̃sumir deu hom tot be del altre: e per conseguent tots aquells qui aço feyẽ hauian bona intencio: e hauiã bon enteniment. Empero aq̃st fill del diable: e corruptor de tota mundicia: parlaue axí com a bestial: e errant e fill de luxuria. car iatsia que aytals tocamẽts: se puxen fer axí com demunt es dit: ala hon ha algun titol de amistat: axí com entre amichs: com ha lonc tẽps que nos son vists: es veuen nouellamẽt: e entre marit e muller: tostemps seruada dreta intẽcio de vera amistat Empero que en altre manera hom e fembra se besen: es abrassen: nes fassen semblants tocaments: o senyals de amor: aço es impugnat: e reprouat p les sanctes escriptures: e p los sãcts pares: e per los sancts doctors: qui tots a vna veu diuẽ: que tot hom qui vulla esquiuar peccat de luxuria: e vulla viure castamẽt: se deu de fembres lunyar: e fugir los: axí cõ de foc: ne iames pençar ne parlar de ellas: ne encara deu cõtractar res ab ellas. E p cõseguent cascun amador de puritat: deu esquiuar lurs esguarts: e lurs tocamẽts: actius e passius: e lurs cõpanyias. Bonchs quãt mes de besarles: ne de abrassar les. Acten que aytant com los sancts passats: son estats de maior perfectio: aytant han mes fugides companyies e amistats: e vistes de fembres. hoc encara q̃ lurs mares: ne ses parentes no volien veura: axí cõ sanct Benet e sãct Bernat: e encara de altres molts o legim. Veges donchs que digueren aquests de besar les: e de abrassar les. ¶ Tot aço quis diu: es contra aquest maluat: e es axí clar: q̃ noy cal portar altres proues. E quant ell dix: tot hom deu hauer bona intencio: e oppinio. del altre: dicte que no diu ver: q̃ negu deu hauer bona opinio: de aquell qui mal fa patentmẽt e notoria: axí cõ ell qui aytals coses fa e diu e afferma esser bo: ço que la sancta escriptura: e los sancts han impugnat fins ala mort. ¶ E quant diu que la sua intencio: es bona: dichte que no diu ve-

Biblioteca Nacional de España

rita:car qui be o entẽ:ell en fer la cosa qui es contra deu:e ꝓra la sua anima: e la qual tot lo mõ despuys que Adam pecca: e mals e bons han inpugnada: e inpugnen e ipugnerã:forssats e de raho natural vençuts: e en ganats per sperit de luxuria car com diu la escriptura: nos trobe seny entra luxurioſos: Car malicia es qui fer al cap: e ala raho primerament. per tal dix Aristotil: que luxurios no fos posat en regimẽt.car fan ỏ grãs desastres vẽçuts e inclinats ꝑ lesperit de luxuria: quil regex: axi cõ es dequests.Aquests ion exits de vna maluada secta antiga:qui sapellaue de sperit de amor.qui fozen grans heretges axi com se tocha sobre lo.vi. del decretal. ¶Exemplũ de hereticis in.vi.e tots aquells qui en aquesta pastifera doctrina sem bren haias per sospitoſos dela fe.car nos agraden de penitencia mas de solas e de delits on se vol que trobar los puxen. E asso sia dit: quant al terç be del matrimoni: quis apella remey contra peccat:iatsia que los doctors posen lo terç be: esser bonum sacramenti. Empero aytãt es posar lo primer: cõ lo derrer pusque tots los posem

¶Capitol.lxix.qui mostra que es lo quart be del matrimoni: qui sappella be de sagrament.

LO quart be del matrimoni:se apella bonuz sacramenti:ço es q̃ perlo matrimoni se rapzesenta anos:lo aiustament de gracia:q̃ es entra Jesu chzist e tota la sglesia: e congregacio chzestiana.E axi com lo carnal: matrimoni es inseparable: axi Jesu chzist es inseparablemẽt aiustat ab los facls chzestians: qui estan en gracia sua. E per a questa raho dix sanct Pau ad ephesios:que lo sagrament aqst gran es: e asso en ipecial: quãt es senyal de gran cosa:ço es del aiustament gracios e amozos: qui es entre los iusts chzestiãs: e Jesu chzist:sagramẽt se appel la senyal de sancta cosa: segons que posa lo mestra deles sentencias:en lo començament del seu quart com donchs aço sia anos sobiran be: ço es esser ab Jesu chzist aiustats:ꝑ especial amoz e gracia per ço lo sagramẽt qui asso significa: sots matrimoni es appellat:gran sagramẽt. car la granesa del sagrament es segons la granesa desso que significa: en special lo matrimoni: es gran senyal:dela dita vnio: entre Jesu chzist ela esglesia: ꝑ la iseparabilitat quel matrimoni requer:entre el hom ela fembra:car requer q̃ nos sepparan. per aqstes rahõs ço es ¶Primerament ꝑ raho dels infants:car si la vn no estaua ab laltre cascũ duptaria:que linfant q̃ la dona

Biblioteca Nacional de España

porta fos seu: e lauors negu no hauria quar cura de son infant ¶ La segona car si estauē sepa-rats: la vn no cōfiaria del altre: ço que pogues: axi com ara fan: ses concupines als concopina-ris: e ells a ellas. E lauors cessa ria lo segon be del matrimoni: quis appella: be de faeltat: ne lauors hauria entra ells segu-ra cōpanyia ne vera amor ¶ La terça. car lauors la cosa publi-ca: seria fort leza: e naffrada: en quāt los homēs pus no estiges-sen ab lurs mullers: no curarie dellas molt ni de hauer ifants. Car dirien: sino ne de aquesta hauren daltre: e axi cessaria la multiplicacio dels homēs: qui seria gran mal: dela cosa publi-ca: e engeneral de tot lo mon. ¶ La quarta: car lauors cessa-ria: la va e pura e cordial amor quel hō deu hauer a sa muller: e la muller al marit: segons q̄ ap par Genesis tercio: ꝛ Mathei. quāt dix nostre senyor: q̄ lexaria el hom: lo pare ela ma re: e amaria mes sa muller: Ara es axi: que aytal amor requer q̄ estiguen ensemps. Car qui ver amic es: e se alta del altre iames nos deu dell separar: e ensos mals: e ensos bens deu hauer ab laltre: e tostēps amar aquell qui ver amic: es e la amor en les necessitats se pua: segons q̄ tot aço proua. E diu la escriptura: les quals coses requer de neces sitat: quel hō abit inseparabla-ment ab sa muller: si donchs no es p algūes coses ia exceptades p la esglesia: deles quals hauē ia tocat demunt. ¶ Algun poc appar dōchs com lo matrimo-ni dessi mater requer insepara bilitat: e vnio de marit e de mul ler. E segons aquesta separabi litat: lo matrimoni es sanct se-nyal: dela vnio qui es estada: e sara tostemps entre Jesu christ elo aiustament dels faels iusts: qui son estats començats: de Abel fill de Adam e seran fins ala fi del mon segons que posa sanct Gregori: en vna homilia: e aço dona entendra lo Salua dor quāt dix als apostols: apres la sua resurrectio: veus que yo tostēps sere ab vosaltres: ço es ab tots los chrestians: fins ala fi del mon. E com aço sia gran e sobirana gracia de Jesu christ per tal lo matrimoni qui aço si gnifica: es dit esser gran sagra-ment. E asso vol dir sanct Pau quant dix ço que es allegat. Ad ephesios. v. Sacramentuz hoc magnum est ego autem dico in christo: et in ecclesia. E vol dir axi: yous dic que aquest sagra-ment es gran e fort: e aço en spe cial: en quāt es senyal dela vnio o aiustament: qui es entre Jesu christ: ela esglesia.

¶ Capitol. lxx. qui mostra per quantes rahons lo sagrament del matrimoni: es dit esser gran sagrament.

Biblioteca Nacional de España

F 62r

NO solament lo sagra ment del matrimoni es dit gran: perço cō es senyal dela vnio amorosa e gracioſa: que Jesu christ ha ab la sua es glesia ço es ab tots los iusts cre stians: ans encara per moltes altres rahons: segons q̄ posen los sācts. ¶La primera si es la auctoritat: honor e reuerencia de aq̄ll quil instituhi: ço es deu tot poderos. E si casun orde in stituhit p qualque sanct: ha grā honor per lo sauct: quil ha orde nat: Bonchs quāte honor: deu esser dada al matrimoni p ho nor de deu: quil ha instituhit. E axi com aq̄ll es fort culpable: q̄ trēca lorde en q̄ es pfes axi aq̄ll qui trēca lorde del matrimoni: car fa grā ireuerēcia adeu ¶La segona es per lo loc: en q̄ fon in stituhit: qui es a nos fort nota ble: ço es paradis terrenal: se gons q̄ appar Genesis ¶La ter ça es la manera. car Adam arra pat enlo cel: aqui pres la virtut: e ol sagrament del matrimoni. Car tornat assi mater: e vahent la dona: tantost en sperit de p phecia dix: aquesta carn es ō la mia carn: e aq̄st es os dels meus ossos. ¶La quarta es: car es lo pus antic orde dels altres: e per tot stamēt: e testament aprouat ¶La q̄nta car fonc instituhit en tēps de ignoscēcia: car nel hō ne la dona no hauian peccat: ans eran lurs cossos sens taca ¶La sizena: car solamēt aq̄st orde: sal na deu enlo tēps del diluni. car nohe e sos fills: e lurs mullers: les altres que y hauia tots mo riren. ¶La setena car madona sācta Maria fon de aq̄st orde: nelo fill de deu: no volc pendre carn de ella: fins q̄ ella se hague vestit aq̄st sanct mātell: ornat to stemps de pura virginitat: sots la qual estec amagade: la virgi nitat sua al diable. ¶La vuytena: que deu e la sua marc molt sancta: la volguerā honrar per lur pſencia: e los apostols axi cō appar Johānis. ¶La noue na car ell lo honra: no solamēt p la sua pſencia: ans encara per nouell miracle: car aq̄ feu lo pri mer miracle q̄ hanc feu: ço es fa hent vi de aygua. donāt a entē dra q̄ p la virtut del matrimoni libertat carnal se fa pcioſa: car es de no deguda bona e degu da epcioſa: p los fruyts q̄ sen se gueren. ¶La. x. la excellēt bene dictio: q̄ la sancta sglesia hi do na: apres laltre apres lo cors de Jesu christ: asignificar q̄ qui be vsa del matrimoni: oiran aque sta veu que lo fill de deu dira al iuhyi quāt dira venits bencyts del meu pare: prenets lo regna: quius esta apparellat. E aq̄lls qui mal ne han vsat ol hā meyn spresat o ensemps ell dela obra carnal vsat: oiran la veu contra ria: qui dira anau maluats del meu pare al foc ifernal q̄ esta ap parellat al dable: e aq̄lls q̄ acll

Biblioteca Nacional de España

han cregut. ¶La onzena es per los fruyts precioſos quin ixen car daſſi ixen los homens: e qui pot preſar quin ſagrament es a queſt don ix ten alta coſa: cō es hō de aqueſts ixen los repdors dels angels e les vergens: els amichs de deu. Per tal diu ſāct Hieronym. O miſerable vida ō aquells: qui fora aqſt ſtament ſon: tots dies ſembren: mas iames no cullē: axi com les males fembres fan. E pijors ſon enca ra aqlls: e aquellas qui ab abeu ratges e ab medeçines empat xen aqſt fruyt: fahèts axorques les fēbres: qui de aytals ifants ſon culpables en vert deu: com hā empatrat: q̄ no ſien natsab lurs males madeçines. ¶La dotzena. car aqueſt es: vn dels vij. ſancts ſagramēts: dela ſācta eſgleſia per la qual la obra car nal reb honeſtat el hom carnal es ramayat: quant es affer la di ta obra ínclínat. ¶Per totes a queſtes coſes apar donchs que aqſt ſanct ſagramēt: es fort grā e en ſpecial quant es ſenyal de la vnio: qui es iſeparable entre Jeſu chriſt ela eſgleſia deles fa els e iuſt chreſtians: axi com de munt hauem declarat.

¶Capitol. lxxi. qui moſtra com pau e concordia es lo quint be del matrimoni.

O quint be quis ſe guex del matrimoni ſi es concordia e pau entra les gēts del mō car vahem que per vn matrimo ni: ſe ſeguex grā pau: ētre molts diſcordants: hoc auegades ſen ſeguex pau: entre vn Regna e altre Regna. E per tal ha ordē nat ſancta Mare eſgleſia: q̄ los matrimonis ſe faſſen: ētre aqlls qui nos atanyen res: car aqlls ia ſon: en ſufficient rahō de con cordia: p lo parenteſc: mas quāt entre aqlls qui res nos atanyē ve noucll matrimoni: lauores hi ve ſufficient rahō de pau. E per tal cō lo matrimoni: es axi matex ordenat a be de pau: ha deu en gran hoy: aquella perſo na qui poſa diſcordia: entre ma rit e muller: qui ſon axi: o mes q̄ frares. per rahō de aſſo dix. Sa lamo prouerbiorū. vi. que. Sis coſes ſon que deu aira: e la ſete na ha ab gran abhominacio lo qual es aqueſta ço es poſar diſ cordia entre frares: e per conſe guent ia mes entre marit e mul ler: aytant cō leſtament matri monial: qui es ſpiritual es ma ior que no es lo carnal: qui es entra frares eccleſiaſtici. Com digua: que amor de marit e de muller quis concorden ab be: es coſa aprouada: e plaſent de uant deu e homens. ¶Mas di ras tu: ſi lo ſacrament del matri moni es tan ſanct: com dit es: e la ſua obra ſe pot fer iuſta ment e meritoria: Donchs per q̄ noſtre ſenyor deu menaue als fills de iſrahel: quant deuien pē dra la ley: queper. iij. dies abās

Biblioteca Nacional de España

F 63r

nos acostassen allurs mullers. E Jesu christ dix: que beneuẽturats serien aqlls: quis crastarien p lo Regna de deu hauer: e que aytals son millors: q̃ no hauer fills ne fillas. Al primer argument te dich q̃ degude cosa es e iusta: abstenirse tostẽps del menor be: p reuerrencia del maior: per que iatsia quels fills de israel poguessen degudemẽt iaura ab llurs mullers: empero cõ aytal acte haia ensi alguna. faditat corporal: p tal per reuerrencia de aquella ten alta cosa cõ fou: que deu appegues als homens els parlas axi cõ feu: lauors aells: digna cosa era de abstenirse de aqlla faditat corporal: mesclade ab la obra conjugal: de necessitat segons aqst present tẽps. E deus assi encara notar: que tots aqlls q̃ aqui eran: no viauen de aquell acte: axi ordenadamẽt cõ fer deuiene era cosa deguda q̃ fossen publicament nomenats: per tal cõuenia que lo manamẽt fos dat general. Al segon te dic q̃ Jesu christ p aquelles paraules ne per altres iames no veda: ne impugna stament de matrimoni: be li proposa stamẽt de virginitat: e aquell elegi per si: e per la sua sancta mare: e per los seus sancts especials amats: Johã babtista e euãgelista: e p altres molts qui despuys son vẽguts. E los vergens volc significar p crastats: per amor del regna de deu: ço es q̃ per amor dell han votada virginitat. Mes encara diras tu q̃ per cert: rao dicta: q̃ cobeiança carnal es dessi cosa fort letge: car es si mesclada la rebellio dela carn: qui es cosa fort vergonyosa e fort vil dessi materia. Com dõchs la obra cõiugal se fassa ab aytals cõses: cõ pot esser sens peccat: ne com pot esser lo matrimoni ten sãct: cõ dit es. Responc te q̃ aqlla cobeiãça carnal qui es en li atractiua e despert a la carn a rebellio: de q̃ parles son penas e no son culpes e si y ha res mesclat voluntari aço se escusa tot per tots los dits bens: qui ixen del matrimoni segons q̃ dit es demunt. Encara alguns porten aquest matex pp oit: ço que posa lo decret questione: hon hauem axi. Connubia legitima carent peccato: non tamen illo tempore quo cõiugales actus geritur est presencia spiritus sancti. E vol dir axi que los matrimonis vertaders son sens peccat: empero en aquell temps q̃ los actes e obres matrimonials se fã: no es aqui la p̃sencia del sanct sperit: cõ donchs alguna obra no pura esser feta meritoria: ne iusta sens p̃sencia del sanct sperit: se segueix q̃ los matrimonis no son axi sancts: e iusts cõ dit es Responc e dic te q̃ lo dit decret no enten anegar que hom no pura exequir la obra coniugal en gracia de deu: car demũt

Biblioteca Nacional de España

es prouat lo contrari: mas entẽ
dir segons q̃ aquí matex toqua
la glosa. q̃ en aquell temps quel
hom enten en aquell acte: aquí
no es ab ell lesperit sanct: after
obra marauellosa. axí com es a
profatar o fer miracles: la qual
cosa es fort rahonable. Car en
tẽps quel hom iau carnalment
ab sa muller: no es hora de pro
fatar: ne fer miracles. Encara
diras si lo matrimoni es tãt bo
per q̃ diu sanct Pau ad corinthi
os: que quin es fora: q̃ nol vul
la. axí com ia demunt es allegat
¶ Respon te que ell consellalo
matrimoni: a aquell quil ha me
ster: ço es al hõ o ala dona: qui
son iouens: e en perill de forni
car. E desconsella a aql qui ia ha
molts anys es veu ia inabte p̃
matrimoni: es deu de tot son
cor appallar ala mort: q̃ ias veu
ala porta: per q̃ axi desconsellar
no es desconsellar ans es be cõ
sellar a cascu segons sa edat

¶ Capitol. lxxij. qui mostra que
lo Size be del matrimoni es so
las dela vida humanal.

LO Size be del matri
moni: si es solas dela
humanal vida: e aqst
solas: acõsaguet lhõ
per cõpanyia dela dona: en mol
tes maneras. ¶ La primera sics
per cõpliment dela casa: car se
gõs q̃ declara aristotil en la sua
yconomica: la casa particular ỏ
cascu ha mester diuerses coses
e distinctes: axi aql hõ e la dona
no entenan en vna matexa obra
Car siu feyen no serien bastãts
abe gouernar la casa: segons q̃
ensenya lo dit philosof matex
in libro etichox cap̃. car al
hom pertany a entendre a asso
q̃lla casa ha mester defora ço es
tractamẽt eguany fora casa: axi
cõ es cõprar: vendra: e tractar: e
suahir e deffendre. mas la dona
se deu cõuertir: anodrir los in
fants sin ha: e als serueys dome
stics e cotidians: axi cõ son ap
parellar de meniar: e casa ornar
filar: e guardar: ço que es perlo
uarit aiustat: e aell en psona ser
uir: ne el marit no deu filar: ne
fer res qui ptangua fer ala mul
ler: ne ella fer res: qui pertãgua
fer al marit. E per aqsta mane
ra la casa es ben regida: quant
cascu ab diligencia fa ço q̃ li per
tany: e lauors la vn es ben acõ
panyat del altre: ela casa ha cõ
pliment: de ago que ha mester:
segons que posa Primicianus
en la epistola q̃ trames a Flauia
matrona de Roma. ¶ La sego
na via: p̃ laqual el hõ reb solas
per la cõpanyia dela dona: si es
per natural cõsolacio. Car com
diu lo sanct Primicianus en la
dita epistola lom es per natura
animal: qui requer cõpanyia: e
la cõpanyia li es fort necessaria
no solament p̃ aiudarli ço es a
supportar los carrechs de sos
traballs corporals: ans encara
per que aquells pusa portar: re

Biblioteca Nacional de España

quer solas e plaer cordial. Ara diu aquest: no es en lo mon cosa en q̄ lom naturalment maior solas corporal ne plaer tropia: cō es que estiga ab la muller: q̄ am e q̄ li placia molt. Car aqui so diu nol puny consiencia: car noy ha peccat. Aqui lo inclina encara natura: car el hō ala dona es fort inclinat naturalmēt aqui lo inclina encara propi p posit: car la dona prudent: diu ell es sobiranamēt profitosa al marit e ala casa: en tant q̄ bona dona fa la casa: e mala dona la dessa de tots punts: segōs que legim prouerbioz. ¶En aço encara e lhō es per tota res loat e aprouat que ell sa auinga be ab sa muller: e le am axi com deu es ptany: ales quals coses es inclinat naturalmēt: a voler e acercar e anar. Cō donchs totes aquestes rahons ell tropia ab la muller: seguexse quel hom ha special solas: e plaer natural ab la companyia dela muller: E aço appar q̄ deuall de nostre senyor deu en special q̄ dix Genesis. vij. quant viu star Adam tot sol: no es bo quel hom estiga tot sol fassamli companyia e solas semblant assi matex. E la uoz seu Eua: e la li dona p muller: car escrit es ve soli. So es q̄ mal va al hom sol: ço es qui no ha algun solas ab altre. car diu Ricart. ¶Non est cōsolacio cōpleta solitario. So es que al solitari noy pot esser consolacio cōplida: car cō diu vna glosa: Olom ha atrobar consolacio ab les coses mundanals: o terrenals o ab les celestials: q̄ dōchs les celestials no ha axi cō comunamēt los homēs del mon deu per la sua merce los ha puchits q̄ haien les terrenals: entre les quals es aquesta vna deles maiors: ço es que haie bona muller. ¶La terça p la qual el hom reb solas de sa muller: si es per espahirse lo coz. Car cō diu la escriptura. Non est gaudiū sup sensum cordis. ¶E vol dir que no ha en lo mon ten gran goig: com es hauer pler de coz. E cō dix Ouidi en que troba el hom ten gran plaer si bestia no es: cō es hauer acabada muller en tāt que hauē ecclesiastici. Que muller bona Beatꝰ est vir: ¶E vol dir que beneuyrat es lom qui ha bona muller e asigna hi especial rahō. Salamo prouerbioz car diu. Confidit in ea: coz viri sui. So es q̄ lo coz del seu marit se reposa: es fia en ella. E iatsia que cō diu Virgili en aço molts si enganen: empo proprietat general es dels homens: que res no salarie allurs mullers e asso es aells gran cōsolacio. Car no dupte: de dir lur coz allurs mullers: car aqui los espaex els exē pla lo coz fort. ¶La quarta si es que posa aq̄ll Ouidi: que la maior consolacio: quel hō pot hauer en aquest mon: si es quel hom se veia molt amat e seruit:

Biblioteca Nacional de España

Com donchs aperçeba: e sapia que sa muller lo ama mes que p̃ sona del mõ: el seruescha de tot son cor: per tal li es maior solas qui al mon sia: q̃ estiga ab ella. ¶La quinta raho p̃ quel ho̅ ha singular solas dela cõpanyia de sa muller: si es p̃ los grans bẽs que ha: cor dela muller ha bens de natura: axi cõ son infants: e ramey natural e carnal cobeiãça: axi com dit es e parents e amichs molts e bons axi matex ne ha bens de fortuna: axi com bon dot: e bona guardia en casa: e aiuda al marit en aiustar: segons son poder: e ha bẽs de gloria: car per oracions de dones sanctes: ha deu saluats lurs marits. E per tot aço dix lo saui ec clesiastici. xxvi. Gratia sup̃ graciam mullier sancta sancta ꝛ pudorata. ¶E vol dir que gracia dona deu al hom quant li dona muller sancta e verguonyosa. ¶La Sizena si es p̃ la liberalitat de cor e aquesta posa aquell gran philosof Misael dient: q̃ la vn dels grãs plaers quel ho̅ pot hauer: si es que haie libertat e frãquesa de cor: ço es que pura fer e dir sens pahor e verguonya tot ço que vol. Ara es axi cõ diu aquest: tot ho̅ del mõ es inclinat: a pensar a dir e afer grans malueitats e oradures E p̃ tal q̃ no sia diffamat ne meyns presat: no gosa fer aytals follias deuant tot ho̅: mas quãt es ab sa muller: la donchs desplega tota sa roba: e diu aquí tot ço que sap: e no sap mal e be: e quant raho li fall e veritat: recorra a. E. falçias e dira q̃ ha fet ço que desija que fos fet iatsia q̃ no fos fet: e aquesta libertat es al hom vn deles grans solasos q̃ enlo mon sia: maiormẽt quãt troba fembra quel creu de tot. Car leuores tot son voler ha acabat: pus ell veu q̃ sa muller lo creu de tot. ¶La Setena posa Titus liuius ad frontem dient que vna specia: dels grans solasos del mon quel ho̅ pot hauer: si es quant es salat de tots sos mals. Ara diu ell es axi: que comunament les bones dones callẽ mes los mals dellurs marits: que altres p̃sones: mas no salarien los adulteris: e si tenen amigues: car aquí p̃ res no han paciencia empo diu ell: si alguna ni ha qui fassa lo ꝛtrari lexẽ ho estar. mas comunamẽt en la maior part. aq̃st be e atot aquest be atanent: lo ecclesiastici diu capitulo. xxvi: Que mulier fortis oblectat virum suũ: ꝛ ãnos vite illi⁹ in pace cõplebit. E vol dir que dona qui ha esforç enlo cor a esser bona ason marit li fara complir sos anys: ab plaer e ab delits. E seguexse en aquell matex capitol axi. Gracia mulieris sedule delectabit virũ suũ: ꝛ ossa ilius impugnabit. E vol dir quel plaer quel ho̅ ha: de sa bona muller e be recaptosa e curosa dara gran delit e consola

Biblioteca Nacional de España

cio al marit: entant q̃ li fa engra
ssar sos ossos: ço es que li perlõ
gara sa vida e sos dies: p raho
de asso cõsella. Beda: en lo omi
lia de nupcijs: que hom qui vol
muller la deu demenar adeu:
ab gran oracions e ab gran pre
paracio. Car aqlla es la sua vi
da: o la sua mort: legim eccleſia
stici. xxvi. Habitur viro pfactis
bonis mulier bona. E vol dir,
que deu dona bona muller al
hom: quant fa molt de be. Car
hauer bona muller special do-
es de deu: prouerbiorũ hauem
axi. Bonus a diuicie dantur a
parẽtibus a dño vero vxor pru
dens. ¶ E vol dir axi q̃ los pa
rents donen al hõ casa e rique
sa. Mas bona muller deu le ha
adar: e aço per acõ solar al hom
en tota sa vida: vet donchs per
tot aço que dit es com nostre se
nyor deu: dona al hõ la muller
bona: p solas de sa vida: e aqst
es lo sizen be del matrimoni.

¶ Capitol. lxxiij. qui mostra q̃
lo. vij. be del matrimoni si es re
paracio deles cadiras angelli
cals.

DO sete be principal
qui deualla del matri
moni: si es reparacio
deles cadires. ¶ Car
diu Origenes enla omelia dels
angels: q̃ les cadires buydes
del cel: qui foren de aquells di-
monis qui son cayguts: per los
sancts homẽs seran reparades
los quals lo mon aqst raeb de
deu: aprouar los ab si: els fa ne
xer e deuellar per via de matri-
moni: e seguexse lo sanct sagra-
mẽt del matrimoni: dõchs fort
deu esser amat e honrat: per lo
qual los angels esperen: que se
ran les lurs cadires refor ma-
des ne per aço entenen anegar:
que los nats de adulteri no pu
xen esser salues: cõ deu no sia ex
ceptador de psones: ans cõ dit
sanct Pera. En tota nacio aqll
qui viu iustamẽt es aell plasent
esi perseuera pot esser saluat: p
la diuinal misericordia. Aqsts
son en suma los. vij. bens princi
pals quis seguexẽ del matrimo
ni qui es molt honrat. E aqlls
qui hi son appellats lo deuen te
nir en gran reuerencia.

¶ Capitol. lxxiiij. qui mostra q̃
les dones maridades deuen
molt honrar allurs sogres.

PUs. Donchs hauem
ensenyat la gran ex-
cellẽcia del matrimo
ni: seguexse q̃ les do-
nes posades en aqst
stament e sagrament deuen ab
gran reuerẽcia tenir aqll e ente
grament honrar p lur bona vi-
da. E la manera cõ la bona do-
na se deu cõportar atota bona
part. Ensenya Raguel asa filla
Sarra: quant la dona p muller
a Tobies: segõs que legim To-
bie. x. hon diu aqui axi. Mouẽ-
tes eam honorare: soceros dili-
gere: maritus regere familiã gu

Biblioteca Nacional de España

bernare domũ ꝛ seip̃am rep̃hen
siblẽ exhibere. E vol dir q̃ la do
na q̃ marit ha pres: deu en espe
cial obseruar e actendra: q̃ ella
honra sos sogres: e am son ma
rit: e q̃ regescha be sa cõpanya:
e que gouern sauiament sa casa
e que guart la sua ꝑsona de tota
reprehensio: ales quals parau
les actanent: Petrus damiani:
en vna sua epistola que trames
ad Henricuz ducem austrie: diu
axi: Gran sentẽcia posa raguel
a sa filla: preycant muller de To
bies: e en poques paraules: car
aquis contẽ sumariamẽt: tot ço
quis ꝑtany a bona dona. E pri
meramẽt li dona document grã
quant li dix que honras sogres.
car diu aquest: pusqua lom e la
dona son aiustats matrimoni
alment e son fets vna cosa: aytã
tost lo pare e la mare: dela vn
deu esser temut reputat e hon-
rat per laltre axi cõ apare seu: e
amare sua: e aço dicta raho na-
tural. E aquell quis desuia de
aquesta ley: ia no va ab sencera
amor ala sua cõpanya. E deu
esser gran goig diu aquest: acas-
cuna ꝑsona dells quis haie go-
nyat nouell pare: e nouella ma
re: per que assi hauem documẽt
q̃ tot hom qui son infant posa
en matrimoni: lo deu fort amo
nestar q̃ honra son sogre e sa so
gra. E sapies diu aquest axi: cõ
per honor de pare e de mare fa
deu molt de be als fills: axi per
honrar de sogres fa deu grans
bens als iendras e ales nores.
¶ Recõpte aq̃st en special: que
com en la Ciutat de Bolunya:
vna sancta dona pregas la ma-
re de deu per la vida de sa filla:
apparec li la gloriosa: e dixli pus
que te filla ha haguda tanta de
paciencia en sos sogres: qui le
han mal tractada e seruada tan
ta de honor: q̃ iames nols feu
despler: ans ara en lur vallesa
ella los seruex: axi cõ acara filla
per tal sapies q̃ ta filla: qui es ti
siça sera girada tantost perfeta
ment e no contrestant q̃ es exor
cha: yo li dare ifants los quals
veura tots heretats: ans q̃ muy
ra. E lo primer q̃ haura sera bis
be desta Ciutat e axis segui de
fet per q̃ ꝯclou ell aqui matex: q̃
les nores grã merit han: de tra
ctar los sogres ab gran reuerẽ-
cia: e nostre senyor deu o ha fort
per acceptable. ¶ Semblant re
cõpte aqui matex de vn ioua: q̃
tenia sos sogres malats e çe chs
en casa. E cõ tota la vila se cre-
mas la casa de aq̃ll ioue no la to
ca lo foc. E cõ fos aqui lo sanct
abat leonçi: dix: contra aquesta
casa de pietat: no ha pogut nou
ra lo foc. car qui los sogres axi
com apare e mare honra e ama
per amor de deu: deu los honra
els exalça: e li es special pare e
defenssor seu. ¶ Deya lo sanct
pare Pannucius: informãt fel-
licula Ciutadana d̃ Alexãdria
que laguerra quis acostuma de
esser entre sogra e nora: ve ꝑ en

Biblioteca Nacional de España

ueia de senyoria. Car quiscuna vol senyoriar. E per tal la sogra qui ha mes seny: ari cō es pus antiga pens que les iouens son oradelles e presumptuoses: e q̄ soportē lurs follies rient: e nos torben p res q̄ les nores diguen ne parlen sino ari cō si oien vn branxet ganyolar: pensen q̄ no han seny: mas corregescan les dolçamēt: sino fassan ho en ma del fill. es ver diu aquest: q̄ los fills mes se inclinen ales mullers que ales mares: e quant es ari recorreguen ne les sogres a deu: e ell farahi so q̄ hi sera mester ala fi. ¶ Ela nora ari matex pens: q̄ dura cosa es ala sogra perdre sa senyoria acostumada: per q̄ no es marauella si sen torba e sen muda: e haie pietat de la antiquitat dela sogr acar la antiquitat aporta ensi moltes rancures e malencocolies e pēs q̄ aella pertany callar e humiliar: Car es pus ioue: e es filla e muller del fill: p amor del qual hi deu molt flutar. E si ari offa: darli ha deu la sua special bene dictio: e en la sua p̄sona e en la sua casa.

¶ Capitol. lxxv. qui mostra que les dones deuē molt amar lurs marits

LO segon manament que Raguel dona a sa filla Sarra: si fon que amas son marit. Diu Agellius de amore: que la pus cara amor e la millor: deu esser entre marit e muller: raho es: car aytal amor es p deu ordenada: e es ensi areglada: casta e honesta: e ab grans bens a iustada: ab honor e ab temor mesclada. Aq̄sta temor diu Victor se e stena aço q̄la dona vulla de cor son marit amar e vulla viura be e esser lunyada de tot mal: e hauer be aell cōpatent: e nol vulla desplaura en coses de gudes e honestes. Semblāt diu que es en la amor qui es del marit e dela muller aq̄sta amor diu aquest: deu esser ab suppor: segons la regla de sanct Pau: qui diu portats los vns als altres vostres carrechs e cōplirets ari le amor e ley de Jesu christ: hon diu zoillus in matrimonialib9: que tota persona ha ab si deffallīments: per que ari cō li plau q̄ los seus li sien cōportats: ari li deu plaura: que ell o ella supor la vn al altre lo carrech: car aço requer vera caritat de chrestia. Es ver q̄ deuse guardar cascu: q̄ sos deffallimēts no sien massa grans: nels haie hom appor tar massa souint. car leuors por ten adesperacio aq̄lls quils hā assofferir. E aço es grā peccat: lo qual deu venia fort segons q̄ aq̄st posa. Car diu q̄ aço haies per cert: que si tu maliciosamēt tractas ta muller: o tes companyes o tos vassalls: e aq̄lls qui nos poden veniar de tu: q̄ deu te fara humiliar vergōyosamēt fins ala terra a algu qui no hau

Biblioteca Nacional de España

ra paho2 de tu.p tal diu ell assi vn bon document aytal: q̃ quãt lom se veu auegades aminuat e en vergonyit per algu no deu pendza ira cõtra aq̃ll quili fa la minua:mas deu leuar los vlls al cel adeu:qui li ha feta fer aq̃l la minua per aq̃ll e deuli pfessar son peccat.diẽt li senyo2:ço quẽ fas fer iustamẽt ofas:car yo ho meresc q̃ aytal minua e mal he fet aytal o a aytal: mas placiet p la tua misericordia:q̃ mo vulles pdonar:em vullas leuar de munt aq̃st flagell e pdons a aq̃st quil me fa: el me fassas de cor amar:axi cõ tu o has menat: q̃ amem aq̃lls qui mal nos fan.

Diu aquest q̃ tenir aquesta manera en aytals flagells: puoca: a hom molt a nostre senyor deu de rametra a hom lo flagell:e ö perdonar lo peccat: E aço es al hom gran cõsolacio: en lo cor e de gran merit en la anima.

¶Capitol.lxxvi. qui mostra en ques deu ensenyar lo amor que la dona ha son marit.

PEtrus comentor: en vna letra que trames a Patronilla duquesa de barbant:separada de bregues de son marit: declara en suma: quina deu esser la amor q̃ la dona deu hauer a son marit:e dir axi. La dona deu amar son marit de cor:e si no pot: deu pregar deu q̃ loy pos en lo cor:axi com aell sia plazẽt. E aquesta amor deu ensenyar per les seguẽts obres So es q̃ tostẽps prec deu p ell: en fassa pregar: quel fassa bon hom:el port abona fi:el endres en sos affers:e li deu parlar ab honor:e li deu conexer primeria en totes coses e li deu esser seruicial aytant cõ pura:el deu tẽdra e deffendre en totes coses: q̃ no sien contra deu:e li deu callar si es fallo:per be q̃ ell haia la culpa:e deu si escusar humilment quant lo veu abonençat o asuauat:es deu aell ensenyar amable: mes en bones costumes q̃ no ab bellesa de cors:ne res meyns se deu tenir neta:esquiuant tota necligencia en son regimẽt de casa:e q̃ no sia saçarrosa: ne mal recaptosa p res ne sia argullosa:ne massa curiosa:ne irosa: ne delicada:ne despassega:sino portara la casa a mal recapta:e ella hauran se part en vgonya e dãpnatge. ¶Deuse encara ensenyar nodrida en menjar e en beura:axi en quantitat com en qualitat:ne p res se fassa esquiua de beura:e no beura aquell vi o aq̃st:car aquest vici es fort leig en dona:e es fort mal senyal q̃ sia casta: quãt ha la bocha laminera: e li plau molt lo bon vi e dinar de mati:e anar ports aconuits:e affer grans barenas E sia secreta en cobrir los mals de son marit maiormẽt si es vicios en leigs vicis:axi com sies ladre:o ambriac o blassfamador de deu: o trayor: o homayer:

Biblioteca Nacional de España

o cap de cõpanya de bacallars: o que entena affer grans mals secretamẽt: en totes aq̃stes maneras semblãts la dona deu ari sacretaiar son marit q̃ son mal no sia publicament sabut. ¶No res meyns per la faeltat e amor q̃ li deu p̃ son matrimoni: deu prouahir ari als dits mals: primerament que esper tẽps e ora de parlarli clar: e ab dolçes paraules lunyar lo dels dits mals segons son poder. Apres entre posar hi secretament p̃sones cares: e quil amẽ: ari cõ es pare e mare: o frare: o car amic: o semblãts: e sobre tot suplicarne nostre senyor. Car finalment deu qui es sobirana bonesa len oira e ala fi diu aquest ari. E per tal q̃ la dona sia oida enses oracios q̃ fa p̃ lo marit haie aq̃st pacte ella ab nr̃e senyor deu: q̃ per tots quants prechs ne menasses son marit li poria fer ella p̃ ell no faria ne diria res qui fos contra deu: e seguramẽt diga aço a son marit e venga lo fet aque pura:

¶Capitol. lxxvij. qui mostra q̃ la dona per amor de son marit no fassa res contra deu.

¶Ecompte aquest mater en la dita letra: q̃ vn gran hom son conarent: lo qual diu q̃ no vol anomenar: p̃ raho del peccat seu: q̃ diu q̃ ha arecontar. E diu ari. que aq̃st si hague gran cõtesa ab sa muller familiarment: p̃ tal quant ella iames noli volgue cõsentir vna turpitut e letgesa carnal q̃ ell volia fer en la p̃sona della: ne volgue iames dir paraules algũes letges e sutzes: q̃ ell volia que ella digues. E com aço hagues molt durat: e ella li hagues ala fi respost: q̃ abans pẽdria mort: que ella no faria ne diria aq̃lles letgeses: diu que ell se parti de son loc e anassen al duc de bauieria: per causes que ses deuẽgueren. E aqui estant ab lo dit duc lo duc fou informat fort mal de aquest hõ: entant que ell lo feu pendre: e determena q̃l metas secretament. E cõ li fos denũciat p̃ lo cõfessor: que aq̃lla nit morria: ell torna assi mater: e prega madona sancta maria q̃ li aiudas: en aquell pas e adormis: e vahe en visio q̃ madona sancta maria li deya ari: cõ pots reclamar ami: tu qui est tan sutze e tã vil: e aytãt de temps has tribulada ta muller: qui es special seruicial mia: per tal cõ not volia consentir ates viltats e letgeses vet que p̃ tant quant aq̃stes coses volies de ella: aquet ha deu aportat: ço es en aquest punt q̃ ara muyres: ari es ia determenat p̃ lo duc aquest. E sapies q̃ no per amor de tu: qui aquesta mort meraries e maior mas per la grã bonesa de ta muller: e p̃ la sua mundicia yot desliurare de aq̃sta mort: e per tal cõ ella prega cõtinuament per tu. Mas sa

Biblioteca Nacional de España

pies que si ella te hagues cõsen sentit: en ço que tu volies. que p sos prechs yo not haguera aiu dat. Mas lo seu contrastar atu. en tos mals es estat al meu fill fort. gran sacrifici. p que fe gra cias a deu e ala tua bona muller e esmena ta vida. e guardet de tornar al peccat: q̃ siu fas apũt cas vendras: que no es aquest. E sapies que es al meu fill fort abominable e desplazent: que hom posat enten alt stament e sagrament cõ es matrimoni. en sutze ari lo dit sanct stament: e sa persona: e encara hi vulla an bolcar sa muller: per tal que tot vaia a perdicio: e sapies q̃ tots aquells qui en aytals mals per seueren finalment venen aleigs cassos: e agrans perills e a grãs confusions. E soptosament diu quel hõ aquell se troba ala por ta dela casa sua: qui era luny ỏl loc hon estaue pres. xx. iorna des. vet donchs diu aquest ala fi de aquesta istoria: quant val e quant aprofita e quant plau a deu honestat de dona: quãt es seruada en stamẽt de matrimo ni: en fet e en paraula. E en ago appar com dix ver Raguel a sa filla: es pot entendra per totes les dones maridades: ço es que la dona: deu amar son marit ca rament.

¶ Capitol. lxxviij. Qui mostra com los homens son obligats molt amar lurs mullers.

Dactancius en lo ser: mo de nupcies si diu ari com amor nos pu ra sino per amor sa tisfer per la sua gran nobleza: ari donchs lom vol molt esser amat de sa muller: sino es fort desconatent: e ala fi troba ço q̃ meret e va cercant: per tal diu sanct Pau ad colocenses: tercio viri diligite vxores vestras: et nolite esse amari. ¶ E vol dir quels homens amen lurs mul lers e que nols sien anuiosos ne faruchs ne turchs: ne aspres: ne de mal supportar. car siu son ala fi: o per deu o per homens ago sera greumẽt punit. ¶ E no ta aquest Doctor quel home en amar ehonrar sa muller fa adeu gran seruey: e fa ço que fer deu: car deu lo ha en ago obligat en sa institucio del matrimoni: ari com ia demũt es allegat. ¶ Ho res meyns quel hom es obligat a aytal amor per caritat e per iu sticia. car la muller lo ama mes que altra persona: e de ella reb mes seruey e de be: e diu aquest que la amor aquesta se deu en se nyar per obra: ço es satisfent li en son ornament segons son sta ment en ses necessitats e malal ties: satisferli largament: segõs lo poder del marit: tractant la graciosament e amigable: sens darli senyoria. ¶ Car de contí nent ella axora e ve contraria al marit: ari com diu la sancta escriptura: no dirli coses peril

Biblioteca Nacional de España

loſes e vergonyoſes.en peccats meſes per res. car pot eſſer perill del marit:es fa aella meynſ preſar. Car diu aq̃ſt: ſapies q̃ la dona ama aytant ſon marit: cõ lo veu hõ de be e virtuos: e aytant cõ ella lo veu dolent: renyi nos meſquiner: e hõ ſens tota virtut e ſens tot be: aytant lo ama meyns e aytant mes deſija que li fos luny: e dell deſaxida que fos mort. car algu no pot amar la coſa dolenta e meſquina ſens virtut e ſens tot be: qui to ſtẽps ve ab ſon carrec:e ab ſos mals vicis. del qual vn plaer cordial la muller no pot hauer. Bõchs diu aqueſt: com te pots penſar que ella te pura amar: p que diu aq̃ſt: vols ſaber ta muller ſit ama: veias le per quit tene tu qual eſt aella: car aytal eſt tu en ſon cor.

¶ Capitol. lxxix. qui moſtra cõ la dona deu molt actendre ala honor de ſon marit.

Recompte ell mater a qui: que vna dona de Anglaterra amaue molt ſon marit: e no contraſtant que era afeminat: volia ela raqueria q̃ ella toſtemps entras en ſos conſells: e ella iames nou volia fer per no dar minua a ſon marit: dientli que gran minua feya lo gran hom aſſi mater: quant appellaua ſa muller enlos publics conſells. E diu que com ſon marit hagues eſcrit al papa: per vn capella que fos arcabiſbe de cõ turbera: e ella fos deſpuys pregada que fahes ab ſon marit q̃ ſtrigues lo contrari: e que lo papa fes lo contrari: e quel ſupplicas per ſon frare mater de ella: que hagues la dita dignitat diu que ella reſpos No placia adeu que per exalçar mon frara: yo don tanta minua amon marit: que ell eſcriua letras contraries de aquellas q̃ hauia ſcritas. al papa: e per qui poria tenir lo papa amon marit. que ell li eſcriuis letras contraries. çert diria que es hom de poc ſeny. e de poc de be: per totes aqueſtes coſes e moltes daltres ell conclou que la dita dona es fort acabada e bona: E cõ vaes q̃ lo marit en uallis: e nos millorave: dix axi en ſon cor: yo aqueſt hom ſuporte en ſon iouent en totes ſes miſeries: penſant que en la valleſa ſe milloras: e ara veig q̃ es pus dolẽt: que iames no fou nen puix eſperar correctio.

¶ Cert pus aytal es nol vull pus amar: ne ſeruir: mes am ſeruir deu. diu que anaſſen ala capella de ſanct Johan euangeliſta: e aqui ella lo ſupplica: q̃ pregas Jeſu chriſt que la deſliuras dela ma de aquell hom: el conuertis deu aſſi. E diu que ſanct Johan li apparec. qui li dix axi a noſtre ſenyor deu ha plagut lo ſeruey que has feta aqueſt

Biblioteca Nacional de España

pom ab paſſiencía molta:e ſup-
hortacio de ſos mals. ¶Empe
ro per la gran deſconaſença:q̃
ell ha aden e atu. Vol noſtre ſe-
nyor Jeſu chriſt que ell te da-
ra comiat quet perteſchas dell
e ariu fes:e eſtaras en aytal ca
ſtell teu ab companyes hone-
ſtes: e ſanctes. ea qui ſeruiras
deu fins al die detamort e ferta
deu aqui de grans gracias e da
ra grans conſolacions ſues: e
aqueſt meſqui de marit teu: ven
dra en mãs d̃ fembres quil por
taran adãpnacio ala fi. puſque
atu no ha coneguda: ne amada
ne honrada ari ſençeramẽt cõ
fer deuia. E ari eſtec fet tantoſt
penſa diu aqueſt. quant peccat
es al hom qui ha bona muller:
e nola ſap conerer. Car ço que
deu feu de aqueſt meſqui: cerim
pli deu eſſer de tots los altres
p̃ tot lo mon.

¶Capitol. lxxx. qui moſtra cõ
lom prenent muller no deu actẽ
dre en balleſa.

TArro clunacẽſis par
laant de falſſa amor
cõ es perilloſa e noci
ua: a aquell qui le ha
ſi poſa cõ los homẽs han falſſa
amor allurs mullers: e nols vã
dret p̃ moltes maneres. ¶Pri-
merament q̃ quant les prenen:
no actenen allur boneſa ſino q̃
ſien bellas e riquas. E caſcun d̃
aq̃ſts eſguarts ve fort falçamẽt
ala amor. car qui en la dona ac-
ten ala belleſa tantoſt cõ es fart
paſſa la amor e torna apudor. e
aſſo mater poſa Ariſtotil in li-
bro ethicor capitulo. iij. E p̃ tal
diu que la amor dels iouẽs paſ
ſa tantoſt. car no ſon ferms e co
beian tot ço que veuen: e volen
molt veura. E puſqua ſien farts
de res quils placia: tãtoſt ne çer
can mes. hoc entãt quẽ deſijen
mudar: q̃ auegades amen mes:
coſes ſutzes e letges que les bel
les ari com lo malalt: qui mes
ama vna ſardina q̃ vna gallina
quãt es fart de gallines. E aue
gades per actendre ari aballeſa
en la muller: diu aqueſt ques ſe
gueren grans mals: e donen er
impli d̃ Siten fill del rey emor
del qual legim Geneſis. xxxix. q̃
com vahes dina filla de Jacob
bella infanta e fort polida ane-
moras ten fort della perla ſua
balleſa: q̃ de tots punts la volc
pendre per muller. E apres que
la hac corrumpuda: ell ne pres
mort e ſon pare e tota la Ciutat
e diu aqueſt. que amor fundada
en balleſa: es amor qui ve d̃ vol
ta: e paſſa leugeramẽt. qui qua-
ir cõ es plenament poſa hida: de
continent engendre faſtig: e de
qui ir geloſia gran comunamẽt
e apres grans mals: per que cõ
ſella alhom q̃ en la muller guart
alt e no exceſſiua balleſa: car ſiu
fa ab traball p̃tinuat ſe afferra:
car algu no pot ſeguramẽt poſa
hir: ço q̃ tot hõ deſija e cobeia.

Biblioteca Nacional de España

F 69r

¶Item diu quel hõ qui enten en belleſa:aytãt com mes la po ſaher·li appar menor: e menor fins que ve ameynſprcu. ¶Ité les coats variegen:les delecta cions al hom.car no troba vna matera delectacio en infanteſa: en iouent:e en valleſa e per con ſeguent no ha vn mater voler enço qui primeramẽt li apparia bell. ¶Item que belleſa ſe abai ra: es muda en ſi matera.per molts accidents e per ço la coſa qui aparia bella entanỹ: nou fa anguanỹ. ¶Item hõ qui enten en belleſa: no deſlibera plena ment enla coſa q̃ li par bella: e cõ la regonaguda perçep molts deffallimẽts qui enſutzen la bel leſa:e teſen p̃ beſtia ala fi. ¶Ité hom qui enten en ſola belleſa: tot ſon fonamẽt fa en foll delit lo qual fonamẽt es axi vil: que deſſi mater porta tot negoci:e obra enſi fundada ano res: e a mala fi.per les qual coſes con clou aqueſt q̃ voler muller p̃ la belleſa no es anar ala muller le yalment:ne ab lo cor vertader. Car deffallint la belleſa p̃ qual que via demunt dita: deffall la falſſa amor del hõ:e dela dona. p̃ tal dix Salamo,puerbiorum. xxiij. Fallax et vana pulchritu do. E vol dir que falſſa es amor fundada en vana belleſa.car no ha durada ala fi: legim Tobie. vi.que dix langel a Tobies:que ſobre aqlls qui en la muller ac tenen abelleſa e luxuria que no han deu deuant los vls:e ſobre aytals ha poder lo diable:entãt que lo dimoni p̃ aqueſta via au cis.vij.marits a aquella Sarra e Geneſis.vi. legim q̃ com los fills d̃ Sec acteneſſen.ales fem bres belles:e ab aquelles ſe aiu ſtaſſen:q̃ finalment trames deu lo diluui qui tot ho nega. Per a queſta rahо Abraam fen iurar a ſon miſſatge:e a ſon fill Iſac: que no p̃drien mullers deles fillas de Canahan. Axi cõ legiz de Geneſis:car eran tacades d̃ aquells mals vicis. Item Gri ſoſtomus ſup̃ Mathei humilia prima:exponent aqlla paraula. Salamo genuit boozs de raab diu axi. que aqlls qui han tan vil entẽcio en pendre mullers: engẽdren fills miſerables e do lents. Mas diras que Iacob era ſanct hom e bo:empo ell ſer ui de gran cor alaban.vij. anys que li dona ratrel ſa filla:p̃ tant quant era bella. Dic te que iat ſia q̃ a Iacob plagnes molt la belleſa de ratrel Empo com fos ſanct hom:e ple de ſperit de p̃ phecia:mes entenia lo miſteri amagat q̃ li entenia quey era a figurat per aytal matrimoni:ço es quel hõ deu deſijar q̃ ans q̃ muyra enlo mon.apres ſon tra ball:ſia tot leuat en deu:per cõ templacio:la qual contẽplacio era ſignificada per ratrel:ſegõs que los doctors diuen: no res mẽys hi ẽtenia amolts daltres bens los quals eran en ella.

Biblioteca Nacional de España

¶Capitol.lxxxi.qui mostra cō lo prenent muller no deu acten dre principalment ariquesa.

FAlssegen altres le amor alurs.mullers p cobesa:ço es. Car hi guardē riquesa quāt les prenen. ari q̄ les riqueses los idinan e no amor dreta:e aço se appella compar muller:e no pendre:e pays fan pijor q̄ pusqua les han fan: se le par aellas ço del lur amagadament.els fan fer testamēt aytal com sol se volen. E asso es grā maluestat:e gran frau ala dona e als seus: car la dona qui aço fa:presumir pot quescu:queu fa per paor:o per cōplaura al marit:e per tal que ell no men ranyina:car ella mes o amaria p simatera:o per los seus.que no p ell e mes amaria que tostēps ne pogues fer a ses voluntats. que no quel marit les ne fassa:e es molt pijor:q̄ auegades ellas no hauran infants: e pensen q̄ la lur riquesa haia a venir en mās de filastres.que han e hauran:si ellas morен ans dels marits.E ari que ço del lur venga en mans dels estranys: es los coltell de mort:e pijor quels fā auegades los marits iurar que aço no reuocaran:ne reuelaran lur testament:e fan les ari p iurar:e porten les adesperacio ab aytals maneras.Euet aço q̄ es car segōs deu tot aquest acte es nulla:Car la fembra nou fa de cor:ans ley mou pura por. que lo marit p tostēps nos hagues mal ab ella: encas que ella no ley consentis. ¶Segonament: que segons les leys e furs mundanals e furs deles terras diuerses aytal acte no val res:car dona en vida de son marit noli pot dar lo seu: sens cōsentimēt de sos amichs: p tal que no sia enganada.car siu feya cascu por taria sa muller a aço ques volgues:en semblant cas. ¶Terça ment car lom ensenya en aço: q̄ es hom de pocha temor de deu: e fort ençes en auaricia:que ari falssament engana o falssamēt força sa muller:per tal que li sostrague lo seu:e en senya que no es hom de preu:ne de valor: ne de gran consiencia:car es de tot tengut de restituhir ho entrega ment Encara quāt la muller liu offaris graciosamēt: donāt liu encara deuria fort duptar de pē dre ho:pensant q̄ ella es en son poder:e ari cō vn infant qui no ha deffencio:e que pot esser grā interes dessi matex.e de sa consciencia:e de sa fama: e que aytal cosa se poria fer.que tal guany no vengues de bona part e aytal guany no sia de bona ley: ne procehira: clar ari cō deu. e maiorment poden veura gran dampnatge dela sua anima. a aquells quils menassen:si nols ho lexen. ¶Car aqui noy ha dupte.que no sien raptors de

Biblioteca Nacional de España

la cosa estranya: e es que deuen aquests pençar: que aytal riqueça axi aiustada que ells ne hauran dãpnada la anima lur: tot ira al diable: e tot fara mala fi. car de mal loc es vẽguda. vet q̃ fa cobesa en matrimoni: quels homẽs sefan mercaders de mullers o raptos o lauzes: e no van leyalment ala amor dela muller: vençuts per cobesa e per auarícia. ¶ Diu aquell Senecha ad Heusebium Patricium que grã obligacio ha lom ala muller: qui li aporta la riquesa: car segons la comuna estimacio del mon: aportada li ha absi en casa beneuyrança mundanal: la qual los homens ꝓposen: e mes presen: e mes amẽ q̃ linatge. ne encara que qualseuol altre bẽ ò fortuna: e aço volc dir lo saui quant dix. Omnia pecunie obediunt. So es q̃ tota res obaey a pecunia ço es riquesa tẽporal. Car diu Senecha: que gran linatge no es sino riquesa antiga ne paratge sens riquesa no es res presat. Mas riquesa sens generosa noblesa: fa tot ço ques vol. No vaics dõchs falçamẽt ata muller. e qui ta fet ric ans la ama. Car força te fa lauors esser temut: e honrat per tot hõ: e tanta pot esser la riquesa: que per dolẽt q̃ si es si be la parteys tot lo mon te tindra per bon hõ segõs que posa Oraci en la sua proçedia.

¶ Capitol. lxxxiij. Qui monstra com los homẽs mullerats se deuen fort guardar que no sien amenorats daltre

Encara falsegen alguns de vera amor a lurs mullers: segons que posa aqui mater lo dit Oracius. car donen a altre lur cor: e fan anemorades: e aço diu que es crim orrible en hom mullerat: lo qual ensenya que es hom de pocha fe: e leyaltat enlo cor: e de pocha vergonya en la cara. Car deuria hauer vergonya: de falçaiar la fe promesa asa muller: ꝑ tal ordena Otho lo terç famos emperador: que tot hom mullerat que publichamẽt tenga amiga: fos infamis e en tot acte ciuil e criminal: rebuiat per testimoni: no pogues esser caualler: ne ꝑmogut a alguna honor: ciuil ne tẽporal. E si era hom generos e ꝑseueras en lodit adulteri public per. iij. anys arreu: que de qui auant per tostemps hagues perdut qualseuol titol que hagues de generositat en lo mon. E cõ aytal fos public pecador: e mal chrestia notoriament: deya aquest emperador quel hom qui muller prenia: deuia dar tãtost comiat atot anemorament: e a tota amor daltre fembra o si ꝑson desastre feya adulteri: que nol fes ab trompa: ne sen pectas ne sen gabas: mas queu fahes tan secret: q̃ sol deu o sabes e ells abdosos e no altri. Diu la

Biblioteca Nacional de España